Ius Novum
2/2013

Małgorzata Pilarska-Gumny

KONKRETNE PYTANIA PRAWNE DO SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWACH KARNYCH

1. Wprowadzenie

Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego funkcjonuje w polskim systemie prawnym od blisko wieku[1]. Nie jest ona specyficzna jedynie dla procesu karnego. Występuje także w procesie cywilnym i sądowoadministracyjnym, a także znana jest prawu konstytucyjnemu. Termin „pytanie prawne" nie jest wyrażeniem normatywnym. Pojęciem tym określa się dwie formy występowania[2].

Pierwszą formę stanowi „wniosek o podjęcie uchwały rozstrzygającej rozbieżności w wykładni prawa w orzecznictwie"[3] formułowany przez uprawnione do tego podmioty na podstawie art. 60 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 roku o Sądzie Najwyższym[4]. Jak podkreśla się w judykaturze: „Wyjaśnienie przepisów prawnych przez Sąd Najwyższy w tym trybie nie jest dokonywane w związku ze

[1] Zob. R.A. Stefański, *Instytucja pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, Zakamycze 2001; A. Korobowicz (red.), *Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej Historia i współczesność Księga Jubileuszowa 90-lecia Sądu Najwyższego 1917–2007*, Warszawa 2007.

[2] S. Włodyka, *Przesłanki dopuszczalności pytań prawnych do Sądu Najwyższego*, NP, 1971, nr 2; A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska, *Przebieg postępowania karnego*, Toruń 1999; J. Bafia, J. Bednarzak, M. Flaming, S. Kalimowski, H. Kempiasty, M. Siewirski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1971; J. Bratoszewski, *Działalność uchwałodawcza Sądu Najwyższego. Wybrane Problemy*, (w:) *Nowe prawo karne procesowe. Zagadnienia wybrane. Księga ku czci Prof. Wiesława Daszkiewicza*, pod red. T. Nowaka, Poznań 1999; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit.; R.A. Stefański, *Abstrakcyjne pytania Prawne do Sądu Najwyższego w sprawach karnych*, (w:) *Węzłowe problemy prawa karnego kryminologii i polityki kryminalnej. Księga pamiątkowa ofiarowana prof. A. Markowi*, pod red. V. Konarskiej-Wrzosek, Warszawa 2010; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *KPK. Komentarz*, t. II wyd. 4, Warszawa 2011; postanowienie SN z dnia 21 marca 2000 r. – I KZP 59/99, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, Nr 2, s. 107; postanowienie SN z dnia 19 kwietnia 2000 r. – I KZP 6/00, GS 2000, Nr 6, s. 3, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, Nr 2, s. 106.

[3] R.A. Stefański, *Abstrakcyjne pytania…*, op. cit., s. 634.

[4] Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.

sprawą, lecz *in abstracto*"[5], stąd też umownie tę postać określa się pytaniem abstrakcyjnym (*quaestiones in abstracto*)[6].

Drugą formą jest postanowienie w przedmiocie przedstawienia zagadnienia prawnego, wydawane na podstawie art. 59 ustawy o SN bądź art. 441 § 1 k.p.k. przez uprawniony podmiot, który w toku rozpoznawania konkretnej sprawy a w związku z jej rozstrzygnięciem[7], powziął poważne wątpliwości co do wykładni prawa. Tę postać pytania prawnego nazywa się pytaniem konkretnym (*quaestiones in concerto*)[8].

Zarówno w przypadku pytań abstrakcyjnych, jak i konkretnych chodzi o dokonanie przez Sąd Najwyższy wykładni prawa. W przypadku pytań abstrakcyjnych przyczyną uzasadniającą jej dokonanie są ujawnione w orzecznictwie rozbieżności w tej materii, przy czym następczo je eliminują[9]. Pytania konkretne są zakotwiczone w stanie faktycznym sprawy, rozpoznawanej w postępowaniu odwoławczym lub kasacyjnym. Przyczyną uzasadniającą dokonanie zasadniczej wykładni są wątpliwości co do rozumienia określonego przepisu lub przepisów. Przy czym chodzi o to, żeby nie dopuścić „do wydawania wadliwych orzeczeń, które nie podlegają już kontroli odwoławczej w ramach zwyczajnych środków zaskarżenia (…), aby uniknąć sytuacji, w której sąd odwoławczy, mając zasadnicze wątpliwości co do sposobu dokonania wykładni przepisów prawa, którą zamierza zastosować, nie musiał orzekać merytorycznie i w toku instancji ostatecznie, pomimo nieusunięcia tych wątpliwości"[10], tym samym konkretne pytania prawne prewencyjnie zapobiegają naruszeniu prawa[11].

2. Charakter prawny pytań konkretnych

Rozstrzyganie zagadnień prawnych w drodze podejmowania uchwał jest sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości przez Sąd Najwyższy, o czym świadczy treść art. 1 pkt 1 lit b ustawy o Sądzie Najwyższym. Jeśli jednak spojrzeć na atrybuty tej instytucji, cel oraz funkcje, jakie ona pełni, to można wbrew języko-

[5] Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 28 września 2006 r. – I KZP 8/06, OSNKW 2006, Nr 10, poz. 87.

[6] Postanowienie SN z dnia 8 lutego 1995 r., I KZP 38/94, niepubl.; postanowienie SN z dnia 10 maja 1995 r., I KZP 12/95, niepubl.; postanowienie SN z dnia 25 października 1995 r., I KZP 30/95, OSP 1996, z. 4, poz. 68.

[7] Uchwała SN z dnia 25 lutego 1999 r., I KZP 36/98, OSNKW 1999, Nr 3–4, poz. 14.

[8] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 19.

[9] R.A. Stefański, *Abstrakcyjne pytania…*, op. cit., s. 620–621.

[10] Postanowienie SN z dnia 19 lutego 1997 r. – I KZP 31/96, niepubl.; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 152.

[11] R.A. Stefański, *Abstrakcyjne pytania…*, op. cit., s. 620–621.

wemu znaczeniu przyjąć, zgodnie ze stanowiskiem w doktryny[12] i judykatury[13], że jest ona pozainstancyjnym środkiem nadzoru judykacyjnego Sądu Najwyższego.

Uchwała rozstrzygająca konkretne pytanie prawne jest podejmowana przed wydaniem przez sąd odwoławczy orzeczenia i nie zawiera instrukcji jak należy rozstrzygnąć daną sprawę a jedynie w sposób autorytatywny rozstrzyga wątpliwości interpretacyjne treści prawa wymagające dokonania zasadniczej jego wykładni, przy czym „Sąd Najwyższy posiada w stosunku do tych podmiotów nie tylko autorytet faktyczny, ale i autorytet normatywny, mający zinstytucjonalizowany charakter”[14]. Sąd odwoławczy zwracający się do Sądu Najwyższego z pytaniem prawnym, zgodnie z art. 441 § 3 k.p.k. jest związany treścią uchwały wydanej w danej sprawie, co – jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy – „jest odstępstwem od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego”[15].

Funkcją uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne „jest zapewnienie jednolitości orzecznictwa w sprawach karnych w sferze, jaką stanowi interpretacja treści prawa”[16]. Istotą jednolitości orzecznictwa jest to „aby w dłuższym okresie wypromować przewidywalne w skali sądownictwa rozstrzygnięcia w podobnych

---

[12] M. Cieślak, *Pojęcie i rodzaje nadzoru*…, op. cit., s. 249; R.A. Stefański, *Instytucja*…, op. cit., s. 151; S. Włodyka, *Organizacja sądownictwa*…, op. cit., s. 263.

[13] Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 27 października 2005 r. – I KZP 38/05, OSNKW 2005, Nr 11, poz. 103, z uwagami R.A. Stefański (w:) Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 123.

[14] J. Wróblewski, *Stosowanie prawa przez Sąd Najwyższy*, NP 1985, nr 5, s. 26 i 32–33; R.A. Stefański, *Instytucja*…, op. cit., s. 28, 131.

[15] Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2007 r. – I KZP 13/07, OSNKW 2007, Nr 7–8, poz. 56, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 116–117; uchwała SN z dnia 18 listopada 1998 r. – I KZP 16/98, OSNKW 1998, Nr 11–12, poz. 48 z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1998 r., WPP 1999, Nr 1–2, s. 136–137; postanowienie SN z dnia 27 kwietnia 2001 r. – I KZP 7/2001, OSNKW 2001, Nr 7–8, poz. 55 z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r., WPP 2002, Nr 2, s. 92; uchwała SN z dnia 25 lutego 2005 r. – I KZP 37/04, OSNKW 2005, Nr 2, poz. 15 z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 120; postanowienie SN z dnia 15 grudnia 2005 r. – I KZP 46/05, OSNKW 2006, Nr 1, poz. 7 z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 118–119; postanowienie SN z dnia 26 lipca 2007 r. – I KZP 16/07, OSNKW 2007, Nr 9, poz. 61 z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 118; uchwała SN z dnia 25 lutego 2009 r. – I KZP 34/08, OSNKW 2009, Nr 5, poz. 35 z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r., WPP 2010, Nr 2, s. 120; uchwała SN z dnia 28 października 2009 r. – I KZP 19/09, OSNKW 2009, Nr 11, poz. 92 z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r., WPP 2010, Nr 2, s. 122; postanowienie SN z dnia 29 kwietnia 2009 r. – I KZP 3/09, OSNKW 2009, Nr 6, poz. 42 z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r., WPP 2010, Nr 2, s. 123.

[16] Uchwała SN z dnia 20 lipca 2006 r. – I KZP 21/06. OSNKW 2006, Nr 9, poz. 77, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, Nr 2, s. 109–110.

sprawach na tle tego samego stanu prawnego”[17]. W literaturze podkreśla się, że środki nadzoru judykacyjnego muszą pozwalać Sądowi Najwyższemu na ingerencję w sposób i treść rozstrzygania konkretnych spraw, a w takim ujęciu sprawowanie przez Sąd Najwyższy nadzoru nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania stanowi wyjątek od zasady, że sędzia podlega tylko konstytucji i ustawie[18].

3. Podmioty uprawnione do kierowania konkretnych pytań prawnych do Sądu Najwyższego

Postępowanie w przedmiocie odpowiedzi na pytanie prawne nie toczy się z urzędu, a z inicjatywy uprawnionego podmiotu[19]. Organem uprawnionym do przedstawienia zagadnienia prawnego, wymagającego zasadniczej wykładni ustawy, które wyłoniło się w trakcie rozpoznawania środka odwoławczego, zgodnie z art. 441 § 1 k.p.k., jest sąd odwoławczy. W myśl art. 59 ustawy o SN uprawnienie takie posiada Sąd Najwyższy rozpoznający kasację lub środek odwoławczy, przy czym przedmiotem zagadnienia prawnego w tym trybie są poważne wątpliwości co do wykładni prawa, które powziął skład Sądu Najwyższego rozpoznający daną sprawę. Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy, obie regulacje dotyczą podobnych sytuacji, natomiast innego układu procesowego, w jakim pojawia się zagadnienie prawne[20]. Art. 59 ustawy o SN jest „bezpośrednim uprawnieniem Sądu Najwyższego do przedstawienia zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów tego Sądu, jeżeli «rozpoznając kasację lub środek odwoławczy, poweźmie poważne wątpliwości co do wykładni prawa»”[21].

Sądem odwoławczym w trybie art. 441 § 1 k.p.k. jest sąd uprawniony do rozpoznawania tych środków odwoławczych, które powodują, że kontrola przeprowadzona jest przez inny organ niż ten, który wydał zaskarżone orzeczenie lub dokonał kwestionowanej czynności[22] i gdy istotnie pełni tę funkcję, a zatem – jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy – sąd, na którego postanowienie złożono zażalenie i który w związku z treścią art. 463 § 1 k.p.k. może uwzględnić to zażalenie, jeśli orzeka

---

[17] B. Banaszak, (w:) *Konstytucja RP. Komentarz*, Warszawa 2009 r., art. 183, Nb. 1, s. 808; Wystąpienie Prezesa NSA Janusza Trzcińskiego na zgromadzeniu Ogólnym Sędziów NSA 23 kwietnia 2007 r., ZNSA 2007, Nr 3, s. 14.

[18] Ibidem, s. 807–808; L. Garlicki, *Uwagi do art. 183*, (w:) L. Garlicki (red.), *Konstytucja*, s. 5.

[19] R.A. Stefański, *Abstrakcyjne pytania…*, op. cit., s. 631.

[20] Postanowienie składu siedmiu sędziów SN z dnia 27 stycznia 2009 r. – I KZP 24/08, OSNKW 2009, nr 2, poz. 12.

[21] Uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 30 czerwca 2008 r. – I KZP 10/08, OSNKW 2008, Nr 7, poz. 53.

[22] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 186; S. Zabłocki, *Postępowanie odwoławcze, kasacyjne i wznowieniowe w procesie karnym*, Warszawa 1999, s. 8–9.

w tym samym składzie, nie jest sądem odwoławczym[23]. Nie posiada także takiego uprawnienia w sytuacji, gdy został mu przekazany do rozpoznania środek odwoławczy niedopuszczalny z mocy ustawy lub do którego rozpoznania sąd ten nie był właściwy[24], ponieważ przedstawione zagadnienie prawne miałoby wówczas charakter abstrakcyjny, niezwiązany z rozpoznawaną sprawą.[25] Wyjątkowo jest to możliwe, gdy przedmiotem zagadnienia prawnego jest kwestia dopuszczalności danego środka odwoławczego lub określenia organu właściwego do jego rozpoznania[26], natomiast nie, jeśli sąd, który bada swoją odwoławczą właściwość funkcjonalną, został już związany w tej kwestii orzeczeniem sądu wyższego rzędu[27].

Co do zasady sądem odwoławczym jest sąd, który orzeka na podstawie przepisów regulujących postępowanie odwoławcze, zaś środkami odwoławczymi są apelacja i zażalenie. W literaturze występują rozbieżności co do charakteru prawnego odwołania, które niektórzy zaliczają do środków odwoławczych[28]. Niemniej skład orzekający sądu, który rozpoznaje, zgodnie z art. 373 k.p.k., odwołanie od zarządzenia przewodniczącego składu orzekającego, wydanego na rozprawie głównej, nie jest sądem odwoławczym i nie przysługuje mu uprawnienie określone w art. 441 § 1 k.p.k., ponieważ nie jest organem drugiej instancji, choć jest podmiotem wyżej kwalifikowanym niż wydający zarządzenie, a poza tym, co

---

[23] S. Zabłocki, R.A. Stefański (red.), *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., s. 212; postanowienie SN z dnia 24 stycznia 2001 r., I KZP 46/00, publ., Supremus.

[24] Postanowienie SN z dnia 29 listopada 2006 r. – I KZP 27/06, OSNKW 2006, Nr 12, poz. 110; postanowienie SN z dnia 29 listopada 2006 r., I KZP 27/06, OSNKW 2006, Nr 12, poz. 110, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, Nr 2, s. 107–108; postanowienie SN z dnia 23 września 2008 r. – I KZP 21/08, OSNKW 2008, Nr 10, poz. 80, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2008 r., WPP 2009, Nr 2, s. 114; postanowienie SN z dnia 29 lipca 2009 r. – I KZP 11/09, OSNKW 2009, Nr 8, poz. 63, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r., WPP 2010, Nr 2, s. 119.

[25] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 192; S. Włodyka, *Przesłanki dopuszczalności pytań prawnych do Sądu Najwyższego*, NP 1971, nr 2, s. 173–174, postanowienie SN z dnia 15 września 1999 r. – I KZP 30/99, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r., WPP 2000, nr 2, s. 118; postanowienie SN z dnia 21 marca 2000 r. – I KZP 55/99, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, nr 2, s. 107.

[26] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 193; postanowienie SN z dnia 17 marca 1978 r., VII KZP 2/78, GP 1978, nr 9, s. 6; postanowienie składu siedmiu sędziów SN z dnia 30 grudnia 1980 r. – VI KZP 23/80, niepubl.; postanowienie SN z dnia 30 września 1998 r., I KZP 12/98, OSNKW 1998, nr 9–10, poz. 46; postanowienie SN z dnia 29 listopada 2006 r. – I KZP 27/06, OSNKW 2006, Nr 12, poz. 110; postanowienie SN z dnia 29 listopada 2006 r. – I KZP 28/06, OSNKW 2006, Nr 12, poz. 111.

[27] Postanowienie SN z dnia 29 listopada 2006 r. – I KZP 28/06, OSNKW 2006, Nr 12, poz. 111; postanowienie SN z dnia 27 marca 2001 r. – I KZP 3/01, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r., WPP, nr 2, s. 93; postanowienie SN z dnia 13 grudnia 2000 r. – I KZP 44/00, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, nr 2, s. 108.

[28] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 221; W. Daszkiewicz, T. Nowak, S. Stachowiak, *Proces karny. Część szczególna*, Poznań 1996, s. 109.

słusznie podkreśla się w literaturze, do tego odwołania nie stosuje się przepisów dotyczących środków odwoławczych[29].

Uprawnienie sądu odwoławczego, rozpoznającego środek odwoławczy, które wynika z art. 441 § 1 k.p.k., jest jego szczególnym i wyjątkowym uprawnieniem[30] i nie mogą z niego korzystać inne pozasądowe organy, takie jak na przykład prokurator nadrzędny, w wypadku rozpoznawania zażalenia na postanowienie prokuratora, nawet jeśli przy rozpoznawaniu zażalenia wyłoniło się skomplikowane zagadnienie prawne[31].

Sądem odwoławczym może być każdy sąd, o ile przepis kodeksu postępowania karnego powierza mu tę funkcję. Może być nim: sąd rejonowy rozpoznający środki odwoławcze w wypadkach wskazanych w ustawie (art. 24 § 2 k.p.k.), sąd okręgowy rozpoznający środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w pierwszej instancji w sądzie rejonowym (art. 25 § 2 k.p.k.), sąd apelacyjny rozpoznający środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w pierwszej instancji w sądzie okręgowym (art. 26 k.p.k.) i Sąd Najwyższy rozpoznający środki odwoławcze w wypadkach określonych w ustawie (art. 27 k.p.k.).

Sąd rejonowy jest sądem odwoławczym w zakresie:
- rozpoznawania zażaleń na zatrzymanie (art. 246 § 1 i 2 k.p.k.);
- rozpoznawania zażaleń na postanowienia prokuratora (art. 465 § 2 k.p.k.): co do zabezpieczenia roszczenia zgłoszonego wraz z powództwem cywilnym (art. 69 § 3 k.p.k.), w sprawie zachowania w tajemnicy danych osobowych świadka (art. 184 § 5 k.p.k.), o zatrzymaniu i przymusowym doprowadzeniu osoby podejrzanej (art. 247 § 2 k.p.k. w zw. z art. 246 k.p.k.), w przedmiocie środka zapobiegawczego (art. 252 § 2 k.p.k.), o zabezpieczeniu majątkowym (art. 293 § 2 k.p.k.), o odmowie wszczęcia lub umorzeniu śledztwa, lub dochodzenia dotyczącego czynu należącego do właściwości rzeczowej sądu rejonowego (art. 306 § 2 k.p.k. w zw. z art. 329 § 1 k.p.k.), dotyczące kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych i innych przekazów informacji w sprawach należących do właściwości sądu rejonowego jako sądu pierwszej instancji (art. 237 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 240 k.p.k. w zw. z 329 art. § 1 k.p.k.), rozpoznawania zażaleń na zarządzenie prezesa sądu o zwrocie oskarżycielowi aktu oskarżenia w celu usunięcia braków (art. 337 § 2 k.p.k.)[32].

Sąd okręgowy jest sądem odwoławczym, w przypadkach:
- rozpoznawania apelacji od wyroków sadu rejonowego lub zażaleń na postanowienia tego sądu, wydane jako w sądzie pierwszej instancji (art. 25 § 2 k.p.k.), a także w przypadku zażaleń na zarządzenia prezesa tego sądu, np. na zarządzenie o odmowie przyjęcia środka odwoławczego w wypadku, gdy

---

[29] Ibidem, s. 221; K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1997, s. 402.

[30] Ibidem, s. 187; postanowienie SN z dnia 27 czerwca 1957 r. – III KO 144/56, OSN 1957, nr 4, poz. 44; orzeczenie SN z dnia 14 czerwca 1963 r., III CO 28/63, RPEiS 1965, nr 1, s. 343.

[31] R.A. Stefański, *Instytucja*…, op. cit., s. 187.

[32] Ibidem, s. 200–201.

środek ten został wniesiony po terminie lub przez osobę nieuprawnioną albo jest niedopuszczalny z mocy ustawy (art. 429 § 1 k.p.k. w zw. z art. 466 § 2 k.p.k.);
– rozpoznawania zażaleń na postanowienie prokuratora o odmowie wszczęcia lub umorzeniu śledztwa lub dochodzenia dotyczącego czynu należącego do właściwości rzeczowej sądu okręgowego w pierwszej instancji (art. 306 § 2 k.p.k. w zw. z art. 329 § 1 k.p.k.);
– rozpoznawania zażaleń na postanowienie prokuratora dotyczące kontroli i utrwalania treści rozmów telefonicznych i innych przekazów informacji w sprawach należących do właściwości sądu okręgowego w pierwszej instancji (art. 237 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 240 k.p.k. w zw. z 329 art. § 1 k.p.k.);
– rozpoznawania zażaleń na zarządzenie prezesa tego sądu o zwrocie oskarżycielowi aktu oskarżenia w celu usunięcia braków (art. 337 § 2 k.p.k.)[33].

Sąd apelacyjny jest sądem odwoławczym, wówczas gdy rozpoznaje:
– apelację od wyroku sądu okręgowego lub zażalenie na postanowienia tego sądu, wydane jako w sądzie pierwszej instancji (art. 26 k.p.k.);
– zażalenie na postanowienie sądu okręgowego oddalające wniosek o wznowienie postępowania lub pozostawiające go bez rozpoznania (art. 547 § 1 k.p.k.);
– środek odwoławczy od wyroku uniewinniającego lub umarzającego postępowanie sądu okręgowego zapadłego w wyniku uchylenia zaskarżonego orzeczenia w postępowaniu o wznowienie (art. 547 § 3 *in fine* k.p.k.)[34].

Sąd Najwyższy pełni rolę sądu odwoławczego, wówczas gdy rozpoznaje:
– zażalenie na zarządzenie prezesa sądu okręgowego lub apelacyjnego o odmowie przyjęcia kasacji ze względu na nieuzupełnienie braków formalnych w terminie lub jeżeli kasacja została wniesiona po terminie, lub przez osobę nieuprawnioną albo jest niedopuszczalna z mocy ustawy (art. 530 § 3 k.p.k.);
– zażalenie na inne niż wymienione w art. 528 § 1 k.p.k. decyzje sądu okręgowego, jak i apelacyjnego związane z uruchomieniem postępowania kasacyjnego, takie jak np. zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o doręczenie wyroku odwoławczego wraz z uzasadnieniem czy postanowienie o odmowie przywrócenia 7-dniowego terminu do złożenia wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem;
– apelację od wyroku sądu apelacyjnego, którym uchylono w wyniku wznowienia postępowania zaskarżony wyrok i uniewinniono oskarżonego lub umorzono postępowanie (art. 547 § 3 k.p.k.);
– zażalenie na inne postanowienia sądu apelacyjnego, np. na orzeczenie w przedmiocie kosztów zawarte w wyroku (art. 626 § 3 k.p.k. w zw. z art. 547 § 3 k.p.k.);

[33] Ibidem, s. 201–205; Dz.U. Nr 89, poz. 555 ze zm.
[34] Ibidem, s. 205–206.

– zażalenie na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o wznowienie lub na zarządzenie o odmowie przyjęcia zażalenia na postanowienie oddalające wniosek o wznowienie lub pozostawiające go bez rozpoznania (*arg. ex* art. 429 § 2 k.p.k. w zw. z art. 545 § 1 k.p.k.)[35].

Przepis art. 441 k.p.k. z mocy odesłania w art. 646 k.p.k. ma zastosowanie w postępowaniu w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych. Wojskowy sąd okręgowy jest sądem odwoławczym w zakresie, w jakim rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych przez wojskowy sąd garnizonowy, a także w wypadkach wskazanych w ustawie od orzeczeń i zarządzeń wydanych w postępowaniu przygotowawczym (art. 654 § 3 k.p.k.), natomiast wojskowy sąd garnizonowy jest sądem odwoławczym wówczas, jeśli w zakresie swej właściwości rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń i zarządzeń wydanych w postępowaniu przygotowawczym (art. 653 § 2 k.p.k.). W tym miejscu należy dodać, że w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych Izba Wojskowa Sądu Najwyższego pełni zarówno funkcje sądu kasacyjnego (art. 655 § 1 pkt 2 k.p.k.), jak i rozstrzyga przedstawiane jej przez uprawnione sądy wojskowe zagadnienia prawne (art. 655 § 1 pkt 4 k.p.k.)[36].

Z mocy odesłania w art. 109 § 2 k.p.w. przepis art. 441 k.p.k. ma zastosowanie także przy rozpoznawaniu środków odwoławczych w sprawach o wykroczenia. Zgodnie z art. 14 § 1 k.p.w. w sprawach podlegających właściwości sądów powszechnych sądem odwoławczym jest sąd okręgowy wtedy, gdy rozpoznaje apelacje oraz zażalenia na postanowienia i zarządzenia zamykające drogę do wydania wyroku, jak i sąd rejonowy w innym równorzędnym składzie, który rozpoznaje pozostałe zażalenia, natomiast w sprawach podlegających właściwości sądów wojskowych sądem odwoławczym, zgodnie z art. 14 § 2 k.p.w., jest wojskowy sąd okręgowy.

Sądem odwoławczym jest nie tylko sąd wyższego rzędu, ale i określone składy tych samych sądów, które w pierwszej instancji wydały zaskarżone orzeczenie. Zarówno sąd okręgowy, jak i apelacyjny są sądami odwoławczymi, także w sytuacji, kiedy rozpoznają zażalenia w tzw. wewnętrznym trybie, czyli kiedy nie działają jako sąd drugiej instancji a jako inny równorzędny skład sądu odwoławczego, a w związku z tym mogą korzystać z uprawnień sądu odwoławczego w rozumieniu art. 441 § 1 k.p.k. Takie sytuacje mają miejsce przy rozpoznawaniu zażaleń od wydanych w toku postępowania odwoławczego postanowień o przeprowadzeniu obserwacji w zakładzie leczniczym, o zastosowaniu środka zapobiegawczego, o nałożeniu kary porządkowej (art. 426 § 3 k.p.k.), o przedłużeniu tymczasowego aresztowania (zarówno art. 426 § 3 k.p.k., jak i art. 263 § 5 k.p.k.), czy też przy rozpoznawaniu zażaleń na postanowienie sądu odwoławczego o pozostawieniu bez rozpoznania przyjętego środka odwoławczego (art. 430 § 2 k.p.k.)[37] oraz w przed-

[35] Ibidem, s. 207–208.
[36] Ibidem, s. 230.
[37] Ibidem, s. 211–212.

miocie wniosku oskarżonego lub jego obrońcy o uchylenie lub zmianę środka zapobiegawczego (art. 254 § 3 k.p.k.).

Ze względu na liczne nieporozumienia, czy w określonych układach procesowych sądy posiadają uprawnienie do przedstawienia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego w trybie art. 441 § 1 k.p.k., Sąd Najwyższy przyjął, że:

– „nie jest sądem odwoławczym sąd okręgowy, apelacyjny lub Sąd Najwyższy orzekający w kwestii wznowienia postępowania (art. 544 § 1 i 2 k.p.k.)”[38];
– „nie może wystąpić do Sądu Najwyższego z wnioskiem o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego sąd okręgowy lub sąd apelacyjny wydający opinię w kwestii ułaskawienia, chociażby czynił to ze względu na wydanie wyroku jako sąd odwoławczy, gdyż postępowanie w przedmiocie ułaskawienia nie może być uznane za dalszy ciąg postępowania odwoławczego”[39];
– „nie jest dopuszczalne zwrócenie się przez sąd odwoławczy w trybie art. 441 § 1 k.p.k. o dokonanie przez Sąd Najwyższy zasadniczej wykładni ustawy w sprawie, w której istnieje dyrektywa interpretacyjna wiążąca sąd odwoławczy w zakresie objętym zapatrywaniem prawnym, udzielona, np. przez sąd kasacyjny w trybie art. 518 w zw. z art. 442 § 3 k.p.k.”[40]
– penitencjarny organ sądowy, rozpoznający skargę skazanego w trybie art. 102 pkt 10 kodeksu karnego wykroczeń (k.k.w.), nie jest podmiotem uprawnionym do przekazania Sądowi Najwyższemu, na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. w zw. z art. 1 § 2 k.k.w., zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy, jak i sąd (ew. sąd penitencjarny) orzekający w postępowaniu skargowym toczącym się na podstawie art. 7 k.k.w.[41]

„Sąd odwoławczy nie jest, co do zasady, uprawniony do wystąpienia z pytaniem prawnym, gdy dokonywana wykładnia dotyczyłaby zagadnienia pozostającego poza granicami środka odwoławczego, chyba że kwestia wymagająca wykładni pozostawałaby w związku z uchybieniami, które sąd zobowiązany jest uwzględnić z urzędu po przekroczeniu granic tego środka. W szczególności niedopuszczalne jest wyjaśnianie w trybie art. 441 § 1 k.p.k. zagadnień, których rozstrzygnięcie mogłoby mieć znaczenie jedynie w wypadku przyjęcia założenia, że w wyniku orzeczenia sądu

---

[38] Ibidem, s. 217–219; S. Zabłocki, R.A. Stefański (red), *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., s. 212; postanowienie SN z dnia 22 maja 1975 r. – VI KZP, OSNPG 1975, nr 9, poz. 85; postanowienie SN z dnia 6 czerwca 1968 r. – VI KZP 11/68, niepubl.; postanowienie SN z dnia 16 lipca 1970 r. – VI KZP 13/70, OSNKW 1970, Nr 11, poz. 152.

[39] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 220; S. Zabłocki, R.A. Stefański (red), *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., s. 212; postanowienie siedmiu sędziów SN z dnia 20 sierpnia 1965 r. – VI KZP 13/65, OSNPG 1965, nr 8–9, poz. 85.

[40] S. Zabłocki, R.A. Stefański (red), *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., s. 213.

[41] Postanowienie SN z dnia 10 grudnia 2009 r. – I KZP 25/09, OSNKW 2010, Nr 2, poz. 10, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r., WPP 2010, Nr 2, s. 117–118 oraz postanowienie SN z dnia 11 stycznia 2006r. – I KZP 56/05, OSN Prok. i Pr. 2006, Nr 3, poz. 16, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, Nr 2, s. 104–106.

odwoławczego dojdzie do naruszenia zakazu *reformationis in peius*"[42], natomiast „W zakresie szerszym sformułowanie zagadnienia prawnego jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy ustawa zobowiązuje sąd *ad quem* do uwzględnienia określonych uchybień poza granicami środka odwoławczego, zaś kwestia wymagająca zasadniczej wykładni pozostaje właśnie w związku z uchybieniami, które sąd zobowiązany jest uwzględnić z urzędu po przekroczeniu granic tego środka (art. 433 § 1 k.p.k. *in fine*). Sąd kasacyjny nie jest natomiast uprawniony do wystąpienia z takim zagadnieniem wówczas, gdy wykładnia, o którą się zwraca, dokonywana byłaby poza granicami zaskarżenia i podniesionych zarzutów i nie dotyczyłaby uchybień zobowiązujących sąd do przekroczenia tych granic (art. 536 k.p.k.)"[43].

Możliwość występowania przez Wyższy Sąd Dyscyplinarny z pytaniami prawnymi dopuścił Sąd Najwyższy w postępowaniu dyscyplinarnym sędziów[44], natomiast nie podzielił już takiego stanowiska w postępowaniu dyscyplinarnym adwokatów, w odniesieniu do Wyższej Komisji Dyscyplinarnej do Spraw Adwokatów[45].

Przedstawienie zagadnienia prawnego nie jest obowiązkiem, lecz prawem uprawnionego podmiotu, które w zasadzie staje się obowiązkiem, gdy wątpliwości interpretacyjne lub rozbieżności w wykładni są szczególnie duże. Samo nieprzedstawienie pytania prawnego Sądowi Najwyższemu nie stanowi, mimo wniosku strony, podstawy sformułowania zarzutu obrazy przez sąd przepisów postępowania, o jakiej stanowi art. 438 pkt 2 k.p.k.[46]

Uprawniony podmiot może „cofnąć" przedstawione do rozstrzygnięcia pytanie prawne, chociaż takie cofnięcie nie wiąże Sądu Najwyższego[47], natomiast w przypadku skutecznego cofnięcia samego środka odwoławczego, rozstrzygnięcie pytania prawnego, skierowanego do Sądu Najwyższego na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. staje się bezprzedmiotowe. Niemniej nie ma podstaw do odmowy podjęcia uchwały w sytuacji, kiedy osoba uprawniona złoży wprawdzie oświadczenie o cofnięciu złożonego środka odwoławczego, ale jest ono nieskuteczne[48].

---

[42] Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2008 r. – I KZP 9/08, OSNKW 2008, Nr 8, poz. 59, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2008 r., WPP 2009, Nr 2. s. 111–112.

[43] Postanowienie składu 7 sędziów SN z dnia 28 września 2006 r. – I KZP 20/06, OSN Prok. i Pr. 2007, Nr 1, poz. 17, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, nr 2, s. 110–111.

[44] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 236; uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 24 marca 1989 r. – I KZP 23/88, OSNKW 1989, nr 3–4, poz. 23.

[45] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 236; postanowienie SN z dnia 25 lutego 1980 r. – VI KZP 24/79, OSNKW 1980, nr 4, poz. 41.

[46] L.K. Paprzycki, *Przedstawianie zagadnień prawnych Sądowi Najwyższemu, Trybunałowi Konstytucyjnemu i Europejskiemu Trybunałowi Sprawiedliwości – problematyka kompetencji w postępowaniu karnym*, (w:) *Współczesne problemy procesu karnego i jego efektywności.* Księga pamiątkowa Prof. A. Bulsiewicza, pod red. A. Marka przy współpracy M. Jeż-Ludwichowskiej, D. Osowskiej, D. Kali i A. Lacha, Toruń 2004, s. 304.

[47] S. Zabłocki, R.A. Stefański (red), *Kodeks postępowania karnego…*, op. cit., s. 213; uchwała SN z dnia 20 marca 1986 r. – VI KZP 2/86, OSNKW 1987, nr 5–6, poz. 36.

[48] Ibidem, s. 213–214.

4. Przesłanki przedmiotowe konkretnych pytań prawnych

Skuteczne wystąpienie z konkretnym pytaniem prawnym czy to w trybie art. 59 ustawy o SN, czy art. 441 § 1 k.p.k. wymaga kumulatywnego spełnienia przesłanek zawartych w treści danego przepisu[49].

Pytanie prawne formułowane na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. musi:
1) dotyczyć wyłącznie zagadnienia prawnego,
2) dotyczyć kwestii powstałych wyłącznie przy rozpoznawaniu środka odwoławczego,
3) dotyczyć zagadnienia wymagającego zasadniczej wykładni ustawy,
4) wyłonić się przy rozpoznawaniu środka odwoławczego, a także
5) wyjaśnienie zagadnienia prawnego musi być niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Zgodnie z art. 59 ustawy o SN, pytanie prawne powinno:
1) dotyczyć wyłącznie zagadnienia prawnego,
2) dotyczyć kwestii powstałych wyłącznie przy rozpoznawaniu kasacji lub środka odwoławczego,
3) dotyczyć zagadnienia, które budzi poważne wątpliwości co do wykładni prawa,
4) wyłonić się przy rozpoznawaniu przez Sąd Najwyższy kasacji lub środka odwoławczego a
5) wyjaśnienie zagadnienia prawnego musi być niezbędne dla rozstrzygnięcia sprawy.

Analizując treść obu przepisów, można zauważyć, że przesłanki w nich zawarte są niemalże identyczne, z tą różnicą, że art. 59 ustawy o SN stanowi podstawę prawną, upoważniającą Sąd Najwyższy do przedstawienia zagadnienia prawnego składowi powiększonemu tego Sądu, rozszerza okoliczności wyłonienia się zagadnienia prawnego o nadzwyczajny środek zaskarżenia, jakim jest kasacja, a także odmiennie formułuje powód wystąpienia z zagadnieniem prawnym[50]. W myśl art. 59 ustawy o SN tym powodem są „poważne wątpliwości co do wykładni prawa", natomiast w art. 441 § 1 k.p.k. ustawodawca użył określenia „zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy". Porównując jedynie treść tych zwrotów, można dojść do wniosku, że między tymi przesłankami nie ma istotnych różnic merytorycznych. Można też zadać pytanie, czy rzeczywiście niosą one identyczną treść, skoro ustawodawca sformułował je odmiennie – a mógł określić identycznie. Zwłaszcza że finalnie skład Sądu Najwyższego, rozstrzygając dane zagadnienie prawne, formułowane w procedurach określonych w art. 59 ustawy o SN, i tak dokonuje zasadniczej wykładni ustawy, bowiem – jak niejednokrot-

[49] Uchwała SN z dnia 20 września 2007 r. – I KZP 26/07, OSNKW 2007, Nr 10, poz. 71, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 116.

[50] Postanowienie składu siedmiu sędziów SN z dnia 27 stycznia 2009 r. – I KZP 24/08, OSNKW 2009, Nr 2, poz. 12.

nie podkreślał – „«poważne wątpliwości», (…) to nie wątpliwości w przedmiocie sposobu zastosowania ustawy do ustalonego stanu faktycznego, jakie żywią sędziowie zasiadający w składzie sądu przedstawiającego zagadnienie prawne, lecz obiektywnie zachodzące wątpliwości, których usunięcie wymaga dokonania zasadniczej wykładni ustawy."[51] Biorąc pod uwagę treść art. 59 ustawy o SN i całego art. 441 § 1 k.p.k., można zauważyć, że w istocie ustawodawca odmiennie określił zakres przedmiotowy samego zagadnienia prawnego. W zwrotach tych różnie rozłożone są akcenty, wskazujące elementy mające podstawowe znaczenie. Użyte w art. 59 ustawy o SN słowo „poważne" odnosi się wprost do „wątpliwości", a nie do zagadnienia prawnego i wskazuje skalę tych wątpliwości, natomiast słowo „zasadnicza", zawarte w art. 441 § 1 k.p.k., określa wagę zagadnienia prawnego. W pierwszym zwrocie akcentuje się wagę wątpliwości, natomiast w drugim znaczenie zagadnienia prawnego[52]. W obu zwrotach nie chodzi o każde zagadnienie prawne, a o takie, które budzi wątpliwości wyższego stopnia, ponieważ trudno uznać za poważne wątpliwości takie, które dotyczą błahych zagadnień, chociażby natężenie wątpliwości było poważne, jak i to, że zagadnienie prawne wymaga zasadniczej wykładni, w sytuacji, kiedy wątpliwości dotyczące tego zagadnienia są minimalne[53]. Skład Sądu Najwyższego, który czerpie z art. 59 ustawy o SN kompetencje do przedstawiania pytania prawnego składowi siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, gdy rozpoznaje kasacje czy środek odwoławczy, w praktyce jest też składem rozstrzygającym zagadnienie prawne w innej sytuacji procesowej. W związku z tym składowi Sądu Najwyższego przy inicjowaniu pytania prawnego z założenia powinna towarzyszyć inna skala wątpliwości związanych z interpretacją przepisów prawnych wyznaczająca próg, od którego można przyjąć, że mamy do czynienia z poważnymi wątpliwościami, niż ta, która towarzyszy sądowi odwoławczemu przy inicjowaniu postępowania w przedmiocie rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego w trybie art. 441 k.p.k. Co prawda, granica między zwykłymi a poważnymi wątpliwościami poszczególnych składów procedujących w określonym trybie, czy to art. 59 ustawy o SN, czy też 441 § 1 k.p.k., może, ale wcale nie musi, być identyczna, zwłaszcza że wpływa na nią wiele czynników, między innymi: wiedza, doświadczenie, umiejętność krytycznego spojrzenia na każdą wypowiedź czy to w doktrynie, czy też w judykaturze, niemniej co do zasady powinna być inna dla Sądu Najwyższego, stąd – moim zdaniem – słusznie ustawodawca nie sformułował identycznie tych przesłanek.

Pytanie prawne, czy to formułowane na podstawie art. 441 § 1 k.p.k., czy też na podstawie art. 59 ustawy o SN, musi dotyczyć wyłącznie zagadnienia, które

---

[51] Postanowienie składu 7 sędziów SN z dnia 20 września 2007 r. – I KZP 28/07, OSNKW 2007, Nr 10, poz. 70, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 118; uchwała SN z dnia 12 marca 1996 r., I KZP 2/96, OSNKW 1996, z 3–4, poz. 16.

[52] R.A. Stefański, *Instytucja*…, op. cit., s. 252–253.

[53] Ibidem, s. 253.

rzeczywiście posiada charakter „prawny", a więc gdy dotyczy istotnej kwestii interpretacyjnej przepisu zarówno prawa materialnego, jak i procesowego, nie może natomiast odnosić się do zagadnień faktycznych[54]. Świadczy o tym chociażby to, że formułując zagadnienie prawne, Sąd powinien wskazać konkretny przepis lub przepisy, które budzą wątpliwości interpretacyjne[55]. Może się też zdarzyć, że przedmiotem zagadnienia prawnego będzie brak regulacji ustawowej, niemniej Sąd Najwyższy w takiej sytuacji dopuszcza możliwość sformułowania pytania, co między innymi uczynił, rozstrzygając problematykę prawomocności orzeczeń oraz pozycji obrońcy w zakresie reprezentowania oskarżonego, której bezpośrednio nie definiuje żaden przepis kodeksu postępowania karnego[56].

Między doktryną a judykaturą istnieje spór o to, w jakich przypadkach wolno przyjąć, że wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni, między innymi z tego powodu, że kodeks postępowania karnego nie rozstrzyga o tym. Rozwiązanie tej kwestii nie jest łatwe ze względu na to, że istnieją różne kryteria sytuowania zabiegów interpretacyjnych w zakresie kwalifikowanej wykładni, jaką jest wykładnia zasadnicza. Może ona być uznawana za takową „ze względu na: podmiot, który jej dokonuje, zakres konsekwencji z niej wynikających, powód wykładni, metodę stanowiącą jej podstawę, doniosłość przypadków, których może ona dotyczyć, stopień jej jurydycznej lub metodologicznej złożoności, jej przedmiotowy zakres, jak i jeszcze inne kryteria"[57]. Analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego skłania do wniosku, że czy wyłoniło się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni, przesądza ostatecznie charakter powodów przekazania tego zagadnienia prawnego do rozpoznania przez Sąd Najwyższy[58].

Sąd Najwyższy wielokrotnie wypowiadał się, że zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy musi dotyczyć istotnego problemu interpretacyjnego, związanego z wykładnią przepisu, który w praktyce sądowej jest rozbieżnie interpretowany albo też jest wadliwe lub niejasno sformułowany[59]. Innymi słowy,

---

[54] J. Bratoszewski, *Działalność uchwałodawcza…*, op. cit., s. 186, cyt. za: S. Włodyka, *Przesłanki dopuszczalności pytań prawnych do Sądu Najwyższego*, NP, 1971, nr 2, s. 172 i n.; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 266; Postanowienie SN z dnia 19 sierpnia 1999 r. – I KZP 25/99, WPP 2000, nr 2, s. 119, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r., WPP 2000, Nr 2, s. 119.

[55] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 267.

[56] Uchwała SN z dnia 21 października 2003 r. – I KZP 31/03, OSNKW 2003, Nr 11–12, poz. 95, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r., WPP 2004, Nr 2, s. 120–121.

[57] J. Wyrembak, *Zasadnicza wykładnia…*, op. cit., s. 300.

[58] Ibidem, s. 301.

[59] Postanowienie SN z dnia 27 lutego 2007 r. – I KZP 38/06, OSNKW 2007, Nr 3, poz. 23, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 114; postanowienie SN z dnia 19 sierpnia 1999 r. – I KZP 25/99, WPP 2000, nr 2, s. 119, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r., WPP 2000, Nr 2, s. 119, postanowienie SN z dnia 19 sierpnia 1999 r. – I KZP 25/99, WPP 2000, nr 2, s. 119, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r., WPP 2000, Nr 2, s. 119, postanowienie SN z dnia 17 maja 2000 r. – I KZP 7/2000, OSNKW 2000, Nr 5–6,

Sąd Najwyższy zajmuje stanowisko tylko wtedy, gdy wystąpiło zagadnienie związane z interpretacją norm prawnych i wyjaśnieniem wątpliwości dotyczących konkretnego przepisu prawnego, przy czym wykładni podlegają tylko te przepisy, które nastręczają trudności interpretacyjne z powodu niejasności ich sformułowań lub z uwagi na rozbieżności w ich stosowaniu w praktyce sądowej. „Zagadnienie wymaga «zasadniczej wykładni ustawy», czyli przeciwdziałania wskazanym rozbieżnościom interpretacyjnym, już zaistniałym w orzecznictwie, bądź mogącym – z uwagi np. na istotne różnice poglądów doktryny – w nim zaistnieć, które to rozbieżności są niekorzystne dla prawidłowego funkcjonowania prawa w praktyce; nie wymaga zatem zasadniczej wykładni ustawy kwestia związana z przepisem, który jasno sformułowany nie stwarza podstaw do różnych interpretacji lub przepisu, który nie powoduje szczególnych trudności przy jego wykładni albo odnośnie którego wątpliwości interpretacyjne zostały rozstrzygnięte choćby tylko w doktrynie, ale w sposób jednoznaczny”[60]. Chodzi więc o przepisy rozbieżnie interpretowane albo o przepisy niejasno sformułowane lub o oczywiście wadliwej redakcji, wobec

poz. 51, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, Nr 2, s. 107, postanowienie SN z dnia 29 maja 2003 r. – I KZP 13/03, OSNKW 2003, Nr 7–8, poz. 69, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r., WPP 2004, Nr 2, s. 119; postanowienie SN z dnia 29 września 2004 r. – I KZP 18/04, OSNKW 2004, Nr 9, poz. 89, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2004 r., WPP 2005, Nr 2, s. 105; postanowienie SN z dnia 20 lipca 2005 r. – I KZP 22/05, OSNKW 2005, Nr 9, poz. 78, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 119; postanowienie SN z dnia 20 lipca 2005 r. – I KZP 20/05, OSNKW 2005, Nr 9, poz. 76, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 119–120; postanowienie SN z dnia 21 września 2005 r. – I KZP 28/05, OSNKW 2005, Nr 10, poz. 94, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 119; postanowienie SN z dnia 15 grudnia 2005 r. – I KZP 46/05, OSNKW 2006, Nr 1, poz. 7, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 118–119; postanowienie SN z dnia 24 lutego 2006 r. – I KZP 52/05, OSNKW 2006, Nr, 3 poz. 23, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, Nr 2, s. 109; postanowienie SN z dnia 9 czerwca 2006 r. – I KZP 15/06, WPP 2007, Nr 2, s. 108, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, Nr 2, s. 108; postanowienie SN z dnia 26 października 2006 r. – I KZP 25/06.OSNKW 2006, Nr 11, poz. 102, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, Nr 2, s. 109; postanowienie SN z dnia 27 lutego 2007 r. – I KZP 38/06, OSNKW 2007, Nr 3, poz. 23, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 114; uchwała SN z dnia 21 marca 2007 r. – I KZP 1/07, OSNKW 2007, Nr 4, poz. 33, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 114; postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2007 r. – I KZP33/06, OSNKW 2007, Nr 2, poz. 11, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 114–115.

[60] Postanowienie SN dnia 28 października 2009 r. – I KZP 21/09, OSNKW 2010, Nr 1, poz. 1, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r., WPP 2010, Nr 2, s. 118.

czego ich autorytatywne wyjaśnienie może mieć znaczenie dla kształtowania prawidłowego orzecznictwa[61].

Jest to ugruntowane stanowisko Sądu Najwyższego, choć z pewnymi wyjątkami, a mianowicie Sąd Najwyższy zasadnie uznał, że:
„jasny językowy sens przepisu nie wyklucza *a limine* potrzeby merytorycznych rozważań dotyczących zakresu zastosowania unormowania zawartego w określonym przepisie. Możliwość takich rozważań, a nawet – wynikająca z nich – konieczność uznania, że zakres unormowania jest zbyt wąski, mogą być bowiem usprawiedliwione i niezbędne wtedy, kiedy istniejące obiektywnie wątpliwości dotyczące tego zakresu rodzą się – w określonym stanie faktycznym – w konsekwencji i w ścisłym związku z treścią unormowań zawartych w innych przepisach prawa. W takiej sytuacji samo jedynie posłużenie się regułą *clara non sunt interpretanda*, jako granicą dopuszczalności wykładni, nie pozwalałoby zapobiegać wypadkom stosowania prawa z efektem absurdu czy w warunkach istnienia systemowej kolizji norm”[62].

„Proces wykładni powinien polegać na zastosowaniu wszystkich metod (językowej, systemowej i funkcjonalnej), gdyż poprzestanie na wykładni językowej nie jest wystarczające. Zasada pierwszeństwa wykładni językowej nie oznacza, że w procesie wykładni wolno całkowicie zignorować wykładnię systemową i funkcjonalną. Może się bowiem okazać, że sens przepisu, który wydaje się językowo jasny okaże się wątpliwy, gdy poddany zostanie procesowi dalszej wykładni”[63].

W doktrynie krytycznie ocenia się stanowisko Sądu Najwyższego co do katalogu sytuacji, w których może pojawić się zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni. W kwestii niejasnego sformułowania przepisu czy też jego oczywiście wadliwej redakcji zwrócono uwagę, że konieczne w tych sytuacjach jest podjęcie działań obliczonych na ocenę takiego przepisu w świetle art. 2 Konstytucji RP, zwłaszcza w odniesieniu do zasady przyzwoitej legislacji, czyli skorzystanie z instytucji pytań prawnych do Trybunału Konstytucyjnego a nie do Sądu Najwyższego[64]. Odnośnie rozbieżności w interpretacji, poruszono, że skoro kodeks postępowania karnego używa sformułowania „zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni ustawy”, to podstawą definiowania tego zagadnienia może być wyłącznie analiza tekstu ustawy, a nie obserwacja praktyki stosowania prawa, zwłaszcza w sytuacji, kiedy może ona nie być jednolita, także wówczas, kiedy przepisy nie wymagają podejmowania jakichkolwiek zabiegów wykładni.

---

[61] Postanowienie SN z dnia 21 września 2005 r. – I KZP 28/05, OSNKW 2005, Nr 10, poz. 94, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 119.

[62] Uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 20 stycznia 2005 r. – I KZP 28/04, OSNKW 2005, Nr 1, poz. 1, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 121.

[63] Wyrok SN z dnia 19 listopada 2008 r., V KK 74/08, OSNKW 2009, Nr 3, poz. 21; L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 73.

[64] J. Wyrembak, *Zasadnicza wykładnia*…, op. cit., s. 302.

W związku z powyższym Autor tej tezy, postuluje, żeby problem rozbieżności w wykładni prawa, ujawniający się w zakresie sądowej praktyki stosowania prawa, był rozstrzygany jedynie w trybie przewidzianym przez art. 60 oraz 61 ustawy o Sądzie Najwyższym, czyli za pomocą instytucji abstrakcyjnych pytań prawnych[65] czy też w powiększonym składzie, uzyskując *ex lege* moc zasady prawnej[66].

W judykaturze trafnie przyjęto, że wątpliwości będące podstawą formułowania pytania prawnego przez sąd odwoławczy powinny być rzeczywiste oraz takie, których sąd ten samodzielnie nie potrafi wyjaśnić[67]. Trudno zgodzić się ze stwierdzeniem Sądu Najwyższego, który przyjął, że mają to być subiektywne wątpliwości sądu II instancji co do wykładni prawa, których nie można usunąć w drodze znanych metod wykładni.[68] Sąd Najwyższy niefortunnie użył zwrotu subiektywne wątpliwości, który zapewne był skrótem myślowym. Później użył już określenia: „subiektywne przekonanie sądu odwoławczego o istnieniu owych wątpliwości i ich charakterze (…), które nie mogą być efektem zaniechania przez sąd II instancji podjęcia trudu zinterpretowania budzącego wątpliwości sądu przepisu przy pomocy znanych metod wykładni, przy uwzględnieniu dotychczasowego dorobku orzecznictwa i piśmiennictwa w tej materii[69]. W pełni należy się zgodzić, że wystąpienie z pytaniem prawnym przez sąd odwoławczy uzasadniać może jego «subiektywnie» zdeklarowany pogląd co do konieczności określonego rozumienia danej normy prawnej, ale tylko jeśli potrafi wykazać, dlaczego «obiektywnie» mogą rodzić się wątpliwości interpretacyjne w tym względzie”[70]. W kwestii użytego przez Sąd Najwyższy stwierdzenia, że wątpliwości, będące podstawą formułowania pytania prawnego, to takie, których nie można usunąć za pomocą znanych metod wykładni, to w doktrynie wyrażono pogląd, że: „wykładnia zasadnicza nie może polegać ani na stosowaniu nieznanych metod wykładni, ani tym bardziej na zabiegach niemających nic wspólnego z wykładnią”[71].

Myślę, że jest to zbyt daleko idący wniosek, ponieważ dokonywanie przez Sąd Najwyższy zasadniczej wykładni służy usunięciu wątpliwości co do wykładni, jakie powziął sąd występujący z pytaniem prawnym, zaś istotę problemu stanowi

---

[65] Ibidem, s. 301.

[66] Ibidem, s. 303.

[67] Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2008 r. – I KZP 14/08. WPP 2009, Nr 2, s. 111, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2008 r., WPP 2009, Nr 2. s. 111.

[68] Postanowienie SN z dnia 15 września 1999 r. – I KZP 31/99; J. Wyrembak, *Zasadnicza wykładnia*…, op. cit., s. 300; postanowienie SN z dnia 19 maja 1999 r. – I KZP 13/99, WPP 2000, nr 2, s. 120, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 1999 r., WPP 2000, Nr 2, s. 120.

[69] Postanowienie SN z dnia 15 czerwca 2007 r. – I KZP 13/07, OSNKW 2007, Nr 7–8, poz. 56, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 116–117.

[70] Postanowienie SN z dnia 24 maja 2005 r. – I KZP 15/05, OSNKW 2005, Nr 7–8, poz. 60, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 121.

[71] J. Wyrembak, *Zasadnicza wykładnia*…, op. cit., s. 300.

odpowiedź na pytanie, gdzie kończy się proces wykładni prawa. Paremia *interpretatio cessat in claris* z teoretycznego punktu widzenia budzi poważne zastrzeżenia, ponieważ przyjęcie jej jako reguły interpretacyjnej praktycznie wyklucza sytuacje polegające na tym, że modyfikuje się jednoznaczne wyniki wykładni językowej w oparciu o wynik wykładni funkcjonalnej[72].

Dokonując pewnej modyfikacji tejże zasady, można przyjąć, że gdy na gruncie reguł językowych określony tekst jest już zinterpretowany jednoznacznie, to należy zakończyć interpretację, chyba że wynik wykładni językowej budzi wątpliwości ze względów pozajęzykowych. Przy czym nie w każdej sytuacji będzie istniała konieczność dokonywania wykładni wedle reguł pozajęzykowych, ponieważ praktyczny sens kontynuowania wykładni polega na ustaleniu, czy nie zachodzi konieczność odrzucenia jednoznacznych wyników wykładni językowej. W nauce o wykładni dominuje pogląd, iż modyfikacja jednoznacznych wyników wykładni językowej jest możliwa jedynie wówczas, gdy istnieje ku temu niezwykle mocne uzasadnienie aksjologiczne[73]. A „istnienie takiego potencjalnego niezwykle silnego uzasadnienia zawsze powinno u interpretatora wywołać chociaż «cień» wątpliwości co do słuszności wyniku interpretacji językowej, a w takiej sytuacji powinien on, zgodnie z omawianą «zmodyfikowaną» wersją paremii *interpretatio cessat in claris*, kontynuować wykładnię. W pozostałych sytuacjach jest to zbędne”[74]. Sąd Najwyższy niejednokrotnie podkreślał, że: „Według przyjętych zasad dotyczących wykładni prawa podstawową metodą jest wykładnia językowa, nie można jednak na niej poprzestać, gdy wątpliwości budzi słuszność i sprawiedliwość przepisu”[75], czy też „dokonując interpretacji tekstu napisanego w języku prawnym interpretator powinien opierać się na rezultatach wykładni językowej i dopiero gdy prowadzi ona do niedających się usunąć wątpliwości, korzystać z wykładni systemowej, a jeżeli również i ta wykładnia nie doprowadziła do usunięcia wątpliwości interpretacyjnych, to wolno posłużyć się wykładnią funkcjonalną”[76]. Zatem: „nawet w konfiguracji, w której sąd odwoławczy dostrzega wszystkie możliwe kierunki interpretacyjne, a także jeden z nich uważa za najbardziej trafny, nie zachodzi przeszkoda (…), aby sformułować zagadnienie prawne, należy właśnie dostrzec możliwość rozbieżnych interpretacji. Po drugie, samo optowanie za jednym z dostrzeganych kierunków wykładni nie świadczy o tym, że sąd odwoławczy wyzbył się wszelkich wątpliwości, jak określone zagadnienie prawne należy roz-

---

[72] O. Bogucki, *Problem zakończenia procesu wykładni prawa w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego*, Teza II (w:) http://www.prawo.univ.gda.pl/teoria/uploads/zjazd/Bogucki.pdf.

[73] O. Bogucki, *Problem zakończenia procesu,…*, op. cit., Teza II, pkt 5, zob. też: Ł. Pohl, M. Zieliński, *W sprawie rzetelności wiedzy o wykładni*, RPEiS, Rok LXXIII – zeszyt 1 – 2011, s. 13 (w:) https://repozytorium.amu.edu.pl.

[74] Ibidem, Teza III, pkt 2.

[75] Uchwała SN z dnia 17 lutego 2006 r. – III CZP 84/05, OSNC 2006, Nr 7–8, poz. 114; O. Bogucki, *Problem zakończenia,…*, op. cit., Teza II, pkt 5.

[76] Uchwała SN z dnia 21 marca 2007 r. – I KZP 39/06, OSNKW 2007, Nr 4, poz. 30; O. Bogucki, *Problem zakończenia,…*, op. cit., Teza II, pkt 5.

wiązać, czego najwymowniejszym przejawem jest właśnie podjęcie decyzji o jego przekazaniu do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. Po trzecie, o tym, czy zachodzi potrzeba dokonania zasadniczej wykładni ustawy, to jest czy w sprawie idzie, w istocie, o rozstrzygnięcie kwestii zasadniczych, poważnych – nie może przesądzać «biegłość» sądu odwoławczego nie tylko w identyfikowaniu problemów prawnych, ale i w ich rozwiązywaniu, a jedynie okoliczności o charakterze obiektywnym, to jest rzeczywista możliwość przyjęcia odmiennych kierunków interpretacyjnych, o której świadczą najczęściej rozbieżności w orzecznictwie"[77].

Słusznie w literaturze podkreślono, że Sąd Najwyższy dokonuje procesu wykładni w zależności od tego, jak on jest skomplikowany, czego wyrazem jest odmówienie podjęcia uchwały, w przypadku gdy jest to proces standardowy – typowy dla działań interpretacyjnych, które powinien umieć wykonać każdy sędzia, albo jej podjęcie, w przypadku gdy wykładnia wymaga ponadstandardowej wiedzy czy ponadstandardowych umiejętności. Sąd Najwyższy dokonuje wykładni pozajęzykowej, ponieważ sama wykładnia językowa jest niewystarczająca[78].

Poza tym konstytucyjny obowiązek sprawowania nadzoru w zakresie orzekania nakłada na Sąd Najwyższy obowiązek, aby dokonywana przez niego wykładnia odpowiadała podwyższonym standardom z uwzględnieniem naczelnych zasad wyrażonych w Konstytucji oraz powszechnie uznanych reguł sztuki interpretowania tekstów prawnych[79].

Trafnie Sąd Najwyższy zauważył, że „Wymaga zasadniczej wykładni ustawy przepis, co do którego interpretacji Sąd Najwyższy się już wprawdzie wypowiedział, negując potrzebę takiej wykładni, jeżeli po prezentacji tego stanowiska i argumentów podanych na jego poparcie pojawiły się argumenty nieuwzględnione poprzednio, które mogą prowadzić do odmiennych wniosków albo wymagają szczególnej analizy krytycznej, gdyż mogą prowadzić do rozbieżnych interpretacji przepisów w praktyce stosowania prawa"[80].

Rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego przez Sąd Najwyższy nie może mieć formy „zalecenia, czy dyrektywy co do interpretacji norm prawnych, zwłaszcza formułującej reguły wykładni"[81]. Nie wyjaśniają one bowiem znaczenia konkretnych norm prawnych, a służą jedynie procesowi wykładni[82].

Pytanie prawne powinno zmierzać do uzyskania abstrakcyjnego stanowiska Sądu Najwyższego, a udzielona odpowiedź nie może wyręczać sądu odwoław-

---

[77] Uchwała SN z dnia 23 maja 2006 r. – I KZP 6/06, OSNKW 2006, Nr 6, poz. 56, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, Nr 2, s. 108–109.

[78] Ł. Pohl, M. Zieliński, *W sprawie rzetelności wiedzy o wykładni*, RPEiS LXXIII – zeszyt 1 – 2011, s. 13.

[79] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 262; W. Santera, *Sąd Najwyższy w systemie wymiaru sprawiedliwości*, PS 1999, nr 7–8, s. 14.

[80] Postanowienie SN z dnia 3 listopada 1999 r. – V KKN 425/99, niepubl.

[81] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 263.

[82] S. Włodyka, *Wiążąca wykładnia…*, op. cit., s. 14–15; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 263.

czego w subsumcji stanu faktycznego pod określoną normę prawną, mimo że pomiędzy ustaleniami faktycznymi, dokonanymi w konkretnej sprawie a treścią pytania prawnego musi istnieć związek[83]. Przy tym nie powinno budzić wątpliwości, że zarówno reguła *in dubio mitius*, jak i *in dubio pro reo* nie mają zastosowania w procesie dokonywania wykładni z uwagi na to, że dotyczą one faktów a nie prawa[84].

Przedmiotem pytania prawnego, mając na uwadze konstytucyjnie określony system źródeł prawa powszechnie obowiązującego (art. 87 Konstytucji RP), może być nie tylko przepis rangi ustawowej, ale także przepis rozporządzenia, ratyfikowanej umowy międzynarodowej czy aktu prawa miejscowego[85] „a nawet przepis prawa obcego, jeśli tylko do zinterpretowania tego przepisu zobligowany jest, w związku z sytuacją procesową występującą w konkretnej sprawie, sąd odwoławczy przy rozpoznawaniu środka odwoławczego i wyłoni się zagadnienia prawne wymagające dokonania zasadniczej wykładni przepisu(-ów) tego aktu normatywnego"[86]. Przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego nie mogą natomiast być uchwały Rady Ministrów oraz zarządzenia Prezesa Rady Ministrów i ministrów, ponieważ ustrojodawca wyłączył je z kategorii aktów powszechnie obowiązujących[87].

Zagadnienie prawne wymagające zasadniczej wykładni musi wyłonić się przy rozpoznawaniu konkretnej sprawy i być z nią w taki sposób powiązane, że od wyjaśnienia danego zagadnienia zależy jej rozstrzygnięcie[88]. Sąd Najwyższy nie może zastępować sądu *meriti* w samodzielnym stosowaniu normy prawnej w konkretnej sprawie[89], zwłaszcza przez „szczegółowe wskazanie sposobu rozstrzygnięcia sprawy. Zarówno w piśmiennictwie, jak i w orzecznictwie od dawna zwraca się uwagę na fakt, że uchwały, podejmowane w trybie (…) art. 441 k.p.k.,

---

[83] Postanowienie SN z dnia 25 marca 2003 r. – I KZP 5/03, OSN Prok. i Pr. 2003, Nr 9, poz. 9, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r., WPP 2004, Nr 2, s. 119.

[84] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 264.

[85] Uchwała SN z dnia 20 lipca 2005 r. – I KZP 18/05, OSNKW 2005, Nr 9, poz. 74, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 122.

[86] Uchwała SN z dnia 20 lipca 2006 r. – I KZP 21/06. OSNKW 2006, Nr 9, poz. 77, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2006 rok, WPP 2007, Nr 2, s. 109–110.

[87] Uchwała SN z dnia 20 lipca 2005 r. – I KZP 18/05, OSNKW 2005, Nr 9, poz. 74, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2005 r., WPP 2006, Nr 2, s. 122, uchwała SN z dnia 19 lutego 2003 r. – I KZP 47/02, OSNKW 2003, Nr 3–4, poz. 22, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r., WPP 2004, Nr 2, s. 120.

[88] Uchwała SN z dnia 21 października 2003 r. – I KZP 29/03, OSNKW 2003, Nr 11–12, poz. 94, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r., WPP 2004, Nr 2, s. 120.

[89] Postanowienie SN z dnia 29 maja 2003 r. – I KZP 13/03, OSNKW 2003, Nr 7–8, poz. 69, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r., WPP 2004, Nr 2, s. 119.

nie mogą rozstrzygać wprost o kwalifikacji prawnej ustalonego w sprawie stanu faktycznego, o sposobie konkretyzacji normy prawnej do ustalonego zachowania sprawcy czynu”[90]. Niedopuszczalne przy tym jest stawianie przez sąd pytań hipotetycznych w rodzaju „jak należałoby postąpić, gdyby świadek nie wyraził zgody na przesłuchanie”, ponieważ nie należą one zarówno do kategorii zagadnień wymagających zasadniczej wykładni ustawy, jak i nie spełniają wymogu istnienia związku między wątpliwościami interpretacyjnymi a występującym realnie układem faktycznym wymagającym rozstrzygnięcia[91].

Zagadnienie prawne, które dotyczy kwestii niemogącej mieć wpływu na treść orzeczenia sądu odwoławczego ze względu na zakaz *reformationis in peius*, nie może być przedmiotem pytania prawnego, ponieważ w istocie nie ma ono znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy[92].

Przedmiotem zagadnienia prawnego nie może być także kwestia właściwości rzeczowej sądu, w sytuacji, kiedy przesądził już o tym sąd wyższego rzędu zarówno wówczas, gdy rozstrzygał spór między sądami równorzędnymi, jak i wówczas, gdy przekazał sprawę sądowi niższego rzędu w celu rozpoznania środka odwoławczego[93], głównie z uwagi na to, że sąd niższego rzędu związany jest rozstrzygnięciem sądu wyższego rzędu[94].

Sąd Najwyższy nie może dokonać zasadniczej wykładni, jeśli wnioskuje o to sąd odwoławczy w sprawie, w której istnieje w tym przedmiocie dyrektywa interpretacyjna wiążąca sąd odwoławczy w zakresie objętym zapatrywaniem prawnym, ponieważ dopuszczenie możliwości przedstawienia w tej kwestii zagadnienia prawnego zmierzałoby do ominięcia dyrektywy płynącej z art. 442 § 3 k.p.k.[95]

Podobna sytuacja ma miejsce, gdy sąd odwoławczy zwrócił się wcześniej z pytaniem prawnym i uzyskawszy wyjaśnienie, niepodzielając go, wystąpił o jego ponowne wyjaśnienie, byłoby to sprzeczne z art. 441 § 3 k.p.k., ponieważ „Sąd Najwyższy wyjaśniający przedstawione mu zagadnienie prawne wstępuje w sytu-

---

[90] Postanowienie SN z dnia 17 marca 2000 r. – I KZP 1/2000, GS 2000, Nr 5, s. 40, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, Nr 2, s. 108.

[91] Postanowienie SN z dnia 19 kwietnia 2000 r., – I KZP 6/2000, GS 2000, Nr 6, s. 3, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, Nr 2, s. 106.

[92] Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2008 r. – I KZP 9/08, OSNKW 2008, Nr 8, poz. 59, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2008 r., WPP 2009, Nr 2, s. 111–112; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 298.

[93] Postanowienie SN z dnia 13 grudnia 2000 r., I KZP 44/00; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 275–276.

[94] Postanowienie SN z dnia 13 grudnia 2000 r., I KZP 44/00, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, Nr 2, s. 108; postanowienie SN z dnia 27 marca 2001 r. – I KZP 3/01, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r., WPP 2002, Nr 2, s. 93; postanowienie SN z dnia 30 grudnia 1976 r. – II KZ 233/76, OSNKW 1977, Nr 3, poz. 30; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 276.

[95] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 278.

acje prawną sądu, który przedstawił to zagadnienie, a więc jest tak samo związany dyspozycją art. 441 § 3 k.p.k. jak sąd odwoławczy”[96].

Zagadnienia prawnego, ze względu na to, że uchwała Sądu Najwyższego jest w danej sprawie wiążąca, nie może też przedstawić sąd odwoławczy, kiedy ponownie rozpoznaje te sprawę[97].

Nie ma przeszkód, żeby sąd odwoławczy, rozpoznając ponownie sprawę, wystąpił do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego, które wyłoniło się przy rozpoznawaniu środka odwoławczego, co do którego wypowiedział się wcześniej sąd odwoławczy w orzeczeniu kasatoryjnym, bowiem należy „przyjąć, że w postępowaniu karnym zapatrywanie prawne sądu odwoławczego jest wiążące tylko dla sądu, któremu sprawę przekazano do ponownego rozpoznania, a nie ma takiego skutku dla sądu odwoławczego, do którego sprawa trafiła ponownie”[98].

Dopuszczalne jest także sformułowanie pytania prawnego przez Sąd Najwyższy, który przejął sprawę do swego rozpoznania w trybie art. 441 § 5 k.p.k., ponieważ traktuje się go wówczas jako sąd odwoławczy ze wszystkimi tego konsekwencjami, łącznie z możliwością skorzystania z art. 441 § 1 k.p.k., poza tym w tej kwestii mają zastosowanie przede wszystkim przepisy art. 59 ustawy o SN. Odmienne rozwiązanie zmuszałoby ten sąd do rozpoznania sprawy, nawet jeśliby się okazało się, że decyzja o przejęciu sprawy była zbyt pochopna, ponieważ należało przekazać zagadnienie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi tego Sądu[99].

Niedopuszczalne jest, żeby Sąd Najwyższy, w razie przejęcia sprawy do swego rozpoznania, mógł przekazać do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi to samo zagadnienie prawne, co do którego wypowiedział się wcześniej w trybie art. 441 § 1 k.p.k. Zgodnie z art. 441 § 3 k.p.k. Sąd Najwyższy jest związany swoją poprzednią uchwałą, stąd nie może powrócić do rozstrzygniętego wcześniej zagadnienia prawnego, żeby móc przedstawić je składowi powiększonemu[100]. Jeśli poprzedniej uchwale nadano moc zasady prawnej, możliwe jest odstąpienie od niej w trybie art. 62 ustawy o SN, zaś w razie ponownego jej rozstrzygnięcia przez odpowiedni powiększony skład Sądu Najwyższego będzie ona wiązała wszystkie składy sądu orzekające w tej sprawie.

---

[96] Ibidem, s. 278–279; S. Włodyka, *Zakres mocy wiążącej wykładni sądowej*, SP 1969, nr 23, s. 21.

[97] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 279.

[98] Ibidem, s. 284; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego, Komentarz…*, op. cit., s. 587.

[99] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 286.

[100] Ibidem, s. 286; M. Cieślak, *Polska…*, op. cit., s. 236.

5. Forma pytania konkretnego

Ustawodawca w art. 61 § 5 ustawy o Sądzie Najwyższym wyraził wprost, że decyzja sądu odwoławczego, czy też Sądu Najwyższego rozpoznającego kasację lub środek odwoławczy, o zwróceniu się do Sądu Najwyższego o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego ma postać postanowienia. Jeśli posłużyć się nomenklaturą pojęciową z ustawy o Sądzie Najwyższym, jest to „postanowienie o przedstawieniu zagadnienia prawnego".

Sąd odwoławczy w przedmiocie odroczenia rozpoznania sprawy wydaje postanowienie. Przekazanie zagadnienia prawego do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu może nastąpić w tym samym postanowieniu bądź w odrębnym[101].

Przepisem określającym niezbędne elementy postanowienia jest art. 94 § 1 k.p.k. Stosując go odpowiednio do instytucji konkretnych pytań prawnych, należy przyjąć, że postanowienie w tym przedmiocie powinno zawierać:

1) oznaczenie organu wydającego postanowienie. W tym przypadku niezbędne jest imienne[102] wskazanie składu sądu rozpoznającego dany środek odwoławczy, na przykład wydziału karnego odpowiednio sądu: rejonowego, okręgowego, apelacyjnego, jaki i składu rozpoznającego kasację lub środek odwoławczy Izby Karnej czy Izby Wojskowej Sądu Najwyższego;
2) datę wydania postanowienia;
3) wskazanie sprawy. Przez pojęcie to rozumiemy: podanie sygnatury sprawy, określenie osoby podejrzanego, chyba że postępowanie przygotowawcze toczy się w fazie *in rem* lub oskarżonego, którego sprawa dotyczy oraz podanie kwalifikacji prawnej zarzucanego mu czynu;
4) przedstawienie zagadnienia prawnego. Czynność ta – jak zaznaczył Sąd Najwyższy– „wymaga precyzyjnego sformułowania pytania prawnego o charakterze ogólnym i abstrakcyjnym, które wystąpiło w konkretnym stanie faktycznym i budzi poważne wątpliwości prawne"[103], przy czym „sąd rozpoznający środek odwoławczy nie jest uprawniony do kierowania pytań o charakterze hipotetycznym, choćby nawet przedstawiane wątpliwości prawne były zasadne i dotyczyły istotnych problemów wykładni prawa objętych opisem zarzuconego czynu, także tych prezentowanych w uzasadnieniu orzeczenia"[104]. „Sąd odwoławczy, formułując zagadnienie prawne, jest zobligowany do wskazania konkretnego przepisu, który – jego zdaniem – wymaga dokonania zasadniczej

---

[101] R.A. Stefański, *Instytucja*…, op. cit., s. 304.

[102] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *KPK. Komentarz*, t. I, op. cit., s. 630.

[103] Wyrok SN z dnia 11 lutego 1999 r., III ZP 39/98, OSNAPiUS 2000, nr 7, poz. 284; http://prawo.legeo.pl/prawo/iii-zp-39-98/.

[104] Postanowienie SN z dnia 30 czerwca 2008 r. – I KZP 9/08, OSNKW 2008, Nr 8, poz. 59, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2008 r., WPP 2009, Nr 2, s. 111–112.

wykładni ustawy”[105]. „Brak wskazania przepisu ustawy stanowi błąd w sposobie ujęcia zagadnienia prawnego na tyle istotny, iż mogłoby to uzasadniać odmowę udzielenia odpowiedzi”[106]. W niektórych jednak sytuacjach, mimo niepowołania się na konkretny przepis, Sąd Najwyższy dopuścił możliwość przedstawienia zagadnienia prawnego. Ma to miejsce w przypadku, kiedy bezpośrednio żaden przepis kodeksu postępowania karnego nie definiuje istoty zagadnienia prawnego[107], a także kiedy Sąd Najwyższy, mając na uwadze swoją rolę oraz tę, jaką pełni instytucja pytań prawnych, dostrzegając problem na tle konkretnego przepisu – udziela odpowiedzi w formie uchwały[108]. W literaturze nie ma zgodności co do tego, czy dopuszczalne jest formułowanie kilku zagadnień prawnych. Istnieje stanowisko, według którego powinno to być wyłącznie jedno zagadnienie prawne, które może ewentualnie obejmować kilka pytań prawnych powiązanych ze sobą[109]. Wedle odmiennego poglądu jest to dopuszczalne pod warunkiem, że zagadnienia te dotyczą tej samej sprawy[110]. Praktyka stasowania instytucji konkretnych pytań prawnych wskazuje, że mogą wystąpić przypadki, kiedy w sprawie pojawi się potrzeba autorytatywnego wyjaśnienia przez Sąd Najwyższy kilku zagadnień prawnych i to niekoniecznie ze sobą powiązanych[111]. Zdarza się, że sądy odwoławcze formułują kilka pytań, niekiedy uzależniając istnienie tych kolejnych, uzyskaniem odpowiedzi na poprzednie[112];

5) uzasadnienie. Sąd Najwyższy wielokrotnie zwracał uwagę, że powinno ono wskazywać „na konkretne i sprecyzowane wątpliwości wynikające z kontrowersji w doktrynie lub rozbieżności w judykaturze bądź w stosowaniu określonych regulacji prawnych w praktyce organów państwowych, nad którymi możliwy jest choćby pośredni nadzór judykacyjny Sądu Najwyższego. Jed-

---

[105] Postanowienie SN z dnia 19 kwietnia 2000 r. – I KZP 6/2000, GS 2000, Nr 10, s. 30, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2000 r., WPP 2001, Nr 2, s. 108; uchwała SN z dnia 25 kwietnia 1996 r. – I KZP 6/96, OSNKW 1996, Nr 5–6, poz. 24; uchwała SN z dnia 21 października 2003 r. – I KZP 31/03, OSNKW 2003, Nr 11–12, poz. 95, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r., WPP 2004, Nr 2, s. 120–121.

[106] Uchwała SN z dnia 27 marca 2001 r. – I KZP 2/2001, OSNKW 2001, Nr 5–6, poz. 41, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r., WPP 2002, Nr 2, s. 92.

[107] Uchwała SN z dnia 21 października 2003 r. – I KZP 31/03, OSNKW 2003, Nr 11–12, poz. 95, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2003 r., WPP 2004, Nr 2, s. 120–121.

[108] Uchwała SN z dnia 27 marca 2001 r. – I KZP 2/2001, OSNKW 2001, Nr 5–6, poz. 41, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r., WPP 2002, Nr 2, s. 92.

[109] A. Bulsiewicz, M. Jeż-Ludwichowska, D. Kala, D. Osowska, *Przebieg postępowania…*, s. 228.

[110] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 304.

[111] Ibidem, s. 305.

[112] Ibidem, s. 305; Z. Ziembiński, *Przyczyny formalne pytań prawnych z art. 388 k.p.c.*, PiP 1962, z. 8–9, s. 359, sprawy, w których przedstawiono kilka zagadnień prawnych: I KZP 16/98, OSNKW 1998, nr 11–12, poz. 48, I KZP 36/98, OSNKW 1999, nr 3–4, poz. 14, I KZP 8/99, OSNKW 1999, nr 5–6, poz. 31.

nocześnie niezbędne jest wskazanie, dlaczego rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego przez Sąd Najwyższy jest potrzebne dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy"[113]. „Obok wymogu ścisłego zakotwiczenia pytania prawnego w stanie faktycznym, z jakim ma do czynienia sąd odwoławczy, jest on zobligowany również do wykazania potrzeby dokonania wykładni określonego fragmentu ustawy. Z tego punktu widzenia istotne znaczenie będzie miało zatem wykazanie istnienia rozbieżności interpretacyjnych występujących przy wykładni określonej normy prawnej"[114]. Przy tym Sąd Najwyższy podkreślał również, że: „Brak jest podstaw do podjęcia uchwały w trybie art. 441 § 1 k.p.k., gdy sąd odwoławczy przedstawiając zagadnienie prawne Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia, nie wskazuje żadnych okoliczności – ani nowych, ani takich, które były dotychczas przedmiotem rozważań w doktrynie i orzecznictwie, ale wymagają ponownej interpretacji – i winny wpłynąć na zmianę ostatniej linii orzecznictwa Sądu Najwyższego w danej kwestii"[115]. Uzasadnienie powinno wykazać, że przedstawiony problem spełnia kumulatywnie przesłanki przedmiotowe instytucji konkretnych pytań prawnych. W doktrynie zwraca się uwagę na to, że uzasadnienie stanowi gwarancję tego, że sąd wszechstronnie i skrupulatnie rozważył przepisy, których wykładnia budzi wątpliwości, podjął próbę ich wykładni, tyle że uznał za niezbędne dla rozstrzygnięcia rozpoznawanej sprawy dokonanie ich wykładni zasadniczej[116]. Przy czym – słusznie zauważył Sąd Najwyższy – trudno uznać dwa lakoniczne zdania za uzasadnienie postanowienia wydanego w trybie art. 441 § 1 k.p.k.[117]

Decyzję o przekazaniu zagadnienia prawego do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu sąd odwoławczy powinien podjąć sam z urzędu, jeśli uzna to za niezbędne, na co wskazuje treść art. 441 § 1 k.p.k. Wniosek strony, która działa w tym względzie na podstawie art. 9 § 2 k.p.k., może stanowić jedynie impuls uruchamiający podjęcie wnioskowanej czynności z urzędu. Większość przedstawicieli doktryny przyjmuje, że w sytuacji, kiedy sąd nie dostrzega potrzeby dokonania wnioskowanej czynności, powinien wniosek załączyć do akt sprawy bez koniecz-

---

[113] Wyrok SN z dnia 11 lutego 1999 r., III ZP 39/98, OSNAPiUS 2000, nr 7, poz. 284; http://prawo.legeo.pl/prawo/iii-zp-39-98/.

[114] Postanowienie SN z dnia 26 lipca 2007 r. – I KZP 20/07, OSNKW 2007, Nr 9, poz. 63, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 115.

[115] Uchwała SN z dnia z 21 marca 2007 r. – I KZP 39/06, OSNKW 2007, Nr 4, poz. 30, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 117; postanowienie SN z dnia 26 lipca 2007 r. – I KZP 20/07, OSNKW 2007, Nr 9, poz. 63, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 115.

[116] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 305; J. Bafia, J. Bednarzak, M. Flaming, S. Kalimowski, H. Kempiasty, M. Siewirski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 1971, s. 493; postanowienie SN z dnia 27 marca 1958 r., III KO 2/58, RPEiS 1958, nr IV, s. 336.

[117] Postanowienie SN z dnia 22 grudnia 1993 r., I KZP 33/93, OSPiKA 1994, z. 12, poz. 278; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 306.

ności wydawania decyzji odmownej[118]. Adresatem tego postanowienia jest Sąd Najwyższy odpowiednio Izba Karna lub Izba Wojskowa.

Postanowienie o przedstawieniu zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu nie podlega zaskarżeniu, ponieważ po pierwsze, nie rozstrzyga o przedmiocie procesu, po drugie, nie zamyka drogi do wydania wyroku, po trzecie, ustawa nie przewiduje żadnego środka odwoławczego od tego postanowienia (art. 426 § 2 i art. 459 § 1 i 2 k.p.k.).

Powyższe uwagi w pełni odnoszą się do decyzji Sądu Najwyższego, który zgodnie z art. 59 ustawy o Sądzie Najwyższym ma prawo do przedstawienia zagadnienia prawnego w konkretnej sprawie składowi siedmiu sędziów Sądu Najwyższego.

6. Skład Sądu Najwyższego

Wmyśl art. 441 § 1 k.p.k. sąd odwoławczy przedstawia zagadnienie do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. Z treści tego przepisu nie wynika, w jakim składzie proceduje Sąd Najwyższy, odpowiadając na przedstawione pytanie. Mając na uwadze art. 57 ustawy o SN, będzie to zwykły skład Sądu Najwyższego, czyli skład trzech sędziów. Art. 441 § 2 k.p.k. stanowi, że „Sąd Najwyższy może przekazać rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego powiększonemu składowi tego sądu." Przepis ten należy wykładać łącznie z art. 61 § 2 ustawy o SN, co oznacza, że skład trzech sędziów Sądu Najwyższego może przekazać zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia jedynie składowi siedmiu sędziów tego sądu. Sąd Najwyższy proceduje również w składzie pięciu sędziów, na co wskazuje art. 29 § 2 k.p.k. W takim składzie Sąd Najwyższy rozpoznaje apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności – w innych sprawach jest on niedopuszczalny.

Podstawowym składem dla Sądu Najwyższego, który – rozpoznając kasację lub środek odwoławczy – postanawia przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia, jest skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego. W przypadku, kiedy składem formułującym to pytanie jest skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, przedstawia on zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia bezpośrednio składowi izby zgodnie z i przy spełnieniu przesłanek art. 61 § 2 ustawy o SN.

Pozostałym składom dwóch lub więcej izb albo pełnemu składowi Sądu Najwyższego zagadnienie prawne przedstawia izba, do której trafiło, z wyjątkiem, kiedy rozstrzygnięcie pytania prawnego wymaga przełamania dotychczasowej linii orzeczniczej Sądu Najwyższego – odstąpienia od zasady prawnej. Jest to sytuacja, którą reguluje art. 62 § 1, 2 i 3 ustawy o SN, który stanowi, że: „Jeżeli

[118] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *KPK. Komentarz*, t. I, op. cit., s. 117; Z. Gostyński, S. Zabłocki (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S.M. Przyjemski, R.A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, (red.) Z. Gostyński, t. I, Warszawa 1998, s. 248.

jakikolwiek skład Sądu Najwyższego zamierza odstąpić od zasady prawnej, przedstawia powstałe zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia pełnemu składowi izby. Odstąpienie od zasady prawnej uchwalonej przez izbę przez połączone izby albo przez pełny skład Sądu Najwyższego wymaga ponownego rozstrzygnięcia w drodze uchwały odpowiednio przez właściwą izbę, połączone izby lub pełny skład Sądu Najwyższego. Jeżeli skład jednej izby Sądu Najwyższego zamierza odstąpić od zasady prawnej uchwalonej przez inną izbę, rozstrzygnięcie następuje w drodze uchwały obu izb. Izby mogą przedstawić zagadnienie prawne do rozpoznania przez pełny skład Sądu Najwyższego".

W myśl § 100 ust. 1 i 2 Regulaminu Sądu Najwyższego „Jeżeli postanowienie o przedstawieniu zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia przez skład siedmiu sędziów lub wniosek o rozstrzygnięcie rozbieżności w wykładni prawa dotyczą właściwości dwu lub więcej izb, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego – na wniosek Prezesa Sądu Najwyższego kierującego izbą, w której postanowienie wydano wyznacza do składu sędziów każdej z izb. Składowi przewodniczy Prezes Sądu Najwyższego kierujący izbą, w której postanowienie wydano, chyba że Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego zarządzi inaczej".

7. Forum rozpoznawania pytań prawnych

Zgodnie z § 97 pkt 1 Regulaminu Sądu Najwyższego Sąd Najwyższy podejmuje uchwałę zawierającą rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego w konkretnej sprawie na posiedzeniu jawnym. W posiedzeniu może brać udział także organ, który złożył wniosek o podjęcie uchwały. Z treści tego przepisu wynika wprost, że rozstrzygnięcie pytania konkretnego następuje na posiedzeniu jawnym. Wątpliwe aby mógł w nim uczestniczyć skład sądu odwoławczego, jako organ, który zainicjował to postępowanie, o czym świadczy użyty w tym przepisie zwrot „wniosek o podjęcie uchwały", którym ustawodawca posługuje się także w ustawie o Sądzie Najwyższym dla określenia formy abstrakcyjnego pytania prawnego. Wątpliwości budzi, czy każdy z sędziów może wziąć udział w tym posiedzeniu w charakterze publiczności. Art. 355 k.p.k., który konstytuuje zasadę jawności zewnętrznej, zwanej również zasadą publiczności, mimo że nominalnie odnosi się do jawności rozprawy głównej, ma także zastosowanie do posiedzeń[119]. Sporne jest to, czy taka możliwość występuje jedynie w zakresie, w jakim rozstrzyga się na nich kwestie stanowiące przedmiot procesu. Regulamin Sądu Najwyższego dzieli posiedzenia na jawne oraz niejawne, problem w tym, czy chodzi o jawność zewnętrzną, czy wewnętrzną. Wyłączenie jawności jest wyjątkiem od generalnej zasady przyjętej w art. 355 k.p.k., stąd też powinno ono wynikać wyraźnie z przepisów prawa. W przypadku instytucji konkretnych pytań prawnych żaden z powodów wyłą-

[119] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *KPK. Komentarz*, t. I, op. cit., s. 433.

czenia jawności uregulowanych w kodeksie postępowania karnego nie znajduje zastosowania, brak też odrębnej regulacji. Pytanie, czy gdyby intencją było pozbawienie publiczności możliwości wzięcia udziału w posiedzeniu, Regulamin Sądu Najwyższego mógłby wyraźnie stanowić, że jest to posiedzenie jawne bez udziału publiczności. Art. 441 § 4 k.p.k. stanowi, że „prokurator, obrońcy i pełnomocnicy mają prawo wziąć udział w posiedzeniu", co oznacza, że ustawodawca zagwarantował możliwość udziału w tym postępowaniu podmiotom „kwalifikowanym", pomijając przy tym strony. Mogą oni wyrazić swoje stanowisko w kwestii objętej zakresem przedstawionego zagadnienia prawnego, do którego z pewnością ustosunkuje się Sąd Najwyższy[120] w sytuacji, kiedy posiedzenie odbywa się w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, zgodnie z art. 61 § 4 *in fine* ustawy o SN „Prezes Sądu Najwyższego może ich zobowiązać do przedstawienia na piśmie przed posiedzeniem wniosków co do kierunku rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia." Postępowanie przed Sądem Najwyższym w przedmiocie odpowiedzi na pytanie prawne jest szczególnym rodzajem postępowania, nie ma stron, są pomioty mogące w nim uczestniczyć, których rola procesowa sprowadza się jedynie do wyrażenia swojego poglądu, czy też w przypadku podmiotów uprawnionych do przedstawiania abstrakcyjnych pytań prawnych – ustnego podania motywów uzasadniających podjęcie uchwały w przedmiocie wniosku. W pewnym sensie można powiedzieć, że jest to postępowanie „nieprocesowe", chociaż prawo karne procesowe nie przewiduje takiej instytucji. Nie znajduję w przypadku jawnego posiedzenia dotyczącego pytań konkretnych potrzeby ograniczenia udziału publiczności, zwłaszcza że Sąd Najwyższy zawsze może to zrobić, korzystając z art. 360 § 1 k.p.k. Mając na uwadze powyższe rozważania oraz – jak słusznie Sąd Najwyższy przyjął – że „W postępowaniu karnym jawne są posiedzenia, na których sąd «rozpoznaje lub rozstrzyga sprawę» w rozumieniu art. 42 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych[121], (…) przy czym nie można ograniczać pojęcia «rozpoznawanie i rozstrzyganie sprawy» do orzekania o głównym przedmiocie procesu. Orzekanie o prawach podmiotu następować może bowiem także wówczas, gdy przedmiotem rozpoznania i rozstrzygnięcia jest zagadnienie incydentalne z punktu widzenia głównego przedmiotu procesu, ale jednocześnie doniosłe z uwagi na uwikłanie interesów stron, o których prawach sąd rozstrzyga"[122] – należy uznać udział publiczności w posiedzeniu jawnym Sądu Najwyższego za dopuszczalny.

W przypadku Prokuratora Generalnego lub jego zastępcy, jak stanowi art. 61 § 3 ustawy o SN, jeśli posiedzenie odbywa się w pełnym składzie Sądu Najwyższego, jest to obowiązek niezależnie od tego, czy podmioty te zainicjowały to postępowanie. Z treści art. 61 § 3 *in fine* ustawy o Sądzie Najwyższym wynika,

[120] P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *KPK. Komentarz*, t. II, op. cit., s. 873.
[121] Dz.U. Nr 98, poz. 1070 ze zm.
[122] Uchwała z dnia 28 marca 2012 r., IKZP 26/11, http://www.sn.pl/orzecznictwo/uzasadnienia/ik/I-KZP-0026_11.pdf

że prawo do wzięcia udziału w posiedzeniach każdego składu Sądu Najwyższego, poza pełnym jego składem, posiada prokurator Prokuratury Generalnej, natomiast w Izbie Wojskowej – prokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej.

Pytania prawne do Sądu Najwyższego w sprawach karnych rozpoznaje odpowiedni skład sędziów Izby Karnej bądź Izby Wojskowej.

Zgodnie z § 93 ust. 1 i 2 Regulaminu Sądu Najwyższego na posiedzeniu jawnym protokolant sporządza protokół, który podpisują przewodniczący oraz protokolant.

8. Rodzaje rozstrzygnięć

Wmyśl art. 61 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym „Jeżeli skład Sądu Najwyższego uzna, że przedstawione zagadnienie wymaga wyjaśnienia, a rozbieżności – rozstrzygnięcia, podejmuje uchwałę, w przeciwnym razie odmawia jej podjęcia, a jeżeli podjęcie uchwały stało się zbędne – umarza postępowanie. Z treści tego przepisu wynika, że Sąd Najwyższy udziela odpowiedzi w formie uchwały na pytanie konkretne, jeśli stwierdzi, że zostały spełnione przesłanki zawarte w art. 441 § 1 k.p.k. czy też w art. 59 ustawy o SN. Sąd Najwyższy w uchwale dokonuje zasadniczej wykładni rozbieżnie interpretowanego przepisu. Jest to główny merytoryczny sposób rozstrzygnięcia.

Zgodnie z § 101 ust. 1–4 Regulaminu Sądu Najwyższego uchwała zostaje podjęta po niejawnej naradzie sędziów uczestniczących w składzie orzekającym. Narada obejmuje sprawozdanie sędziego sprawozdawcy, dyskusję, głosowanie, omówienie zasadniczych motywów rozstrzygnięcia oraz sporządzenie uchwały. Przewodniczący zbiera głosy sędziów według ich starszeństwa służbowego, poczynając od najmłodszego służbą, a sam głosuje ostatni. Sprawozdawca, także gdy jest przewodniczącym, głosuje jako pierwszy. Sędzia nie może wstrzymać się od głosowania, a uchwała zostaje podjęta większością głosów. Uchwałę podpisują wszyscy sędziowie. Sędzia, który przy głosowaniu nie zgodził się z większością, może przy podpisywaniu uchwały zgłosić zdanie odrębne, dodając do podpisu odpowiednią wzmiankę. Jeżeli na naradzie sędziowskiej w składzie izby (izb) albo pełnego składu Sądu Najwyższego, przy parzystej liczbie sędziów, żadne z proponowanych rozstrzygnięć nie uzyskało większości głosów, Sąd Najwyższy odracza posiedzenie.

Uchwała bezpośrednio po jej podjęciu jest ogłaszana. W wyjątkowych przypadkach ogłoszenie uchwały sąd odracza na okres do czternastu dni. Ogłasza ją przewodniczący w obecności składu orzekającego, także wtedy, gdy ogłoszenie zostało odroczone. Na żądanie sędziego, który zgłosił zdanie odrębne, przewodniczący ogłasza o zgłoszeniu tego zdania (§ 102 ust. 1 i 2 Regulaminu Sądu Najwyższego).

Uzasadnienie uchwały sporządza sędzia sprawozdawca w terminie trzydziestu dni. Nie ma on takiego obowiązku w sytuacji, kiedy zgłosił zdanie odrębne. Jeżeli z tego powodu odmówił sporządzenia uzasadnienia orzeczenia albo jeżeli spo-

rządzenie uzasadnienia przez niego nie jest możliwe lub napotyka przeszkody, których czasu trwania nie można przewidzieć, uzasadnienie orzeczenia sporządza sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia, wyznaczony przez przewodniczącego posiedzenia. Uzasadnienie podpisują wszyscy sędziowie, nie wyłączając sędziów przegłosowanych i tych, którzy zgłosili zdanie odrębne. Jeżeli sędzia nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub najstarszy służbą sędzia zaznacza pod uzasadnieniem przyczynę braku podpisu. W razie potrzeby, jeszcze przed podpisaniem uzasadnienia, przewodniczący może zarządzić dodatkową naradę i głosowanie nad treścią uzasadnienia uchwały. W chwili podpisywania uzasadnienia uchwały sędzia może zgłosić zdanie odrębne do uzasadnienia, z tym że uzasadnienie zdania odrębnego do uzasadnienia sporządza się w terminie czternastu dni od chwili podpisania uzasadnienia uchwały przez skład orzekający (§ 102 ust. 3–6 Regulaminu Sądu Najwyższego).

Zgodnie z treścią art. 61 § 6 ustawy o SN uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego, składu połączonych izb oraz składu całej izby z chwilą ich podjęcia uzyskują moc zasad prawnych. Skład siedmiu sędziów może postanowić o nadaniu uchwale mocy zasady prawnej.

W przypadku zagadnienia prawnego przedstawionego przez sąd odwoławczy, jeśli Sąd Najwyższy, pomimo że przedstawione pytanie kumulatywnie spełni wszystkie przesłanki zawarte w art. 441 § 1 k.p.k., stwierdzi, że sposób jego rozstrzygnięcia mógłby całkowicie zdeterminować treść orzeczenia sądu odwoławczego, który wystąpił z pytaniem[123] – może zgodnie z art. 441 § 5 k.p.k. przejąć sprawę do swego rozpoznania. W tym przedmiocie, zgodnie z regułą zawartą w art. 93 § 1 k.p.k., wydaje postanowienie. Można przyjąć, że jest to jeden ze sposobów rozstrzygnięcia przedstawionego pytania prawnego.

Kolejnym rodzajem jest odmowa podjęcia uchwały przez Sąd Najwyższy wydana w formie postanowienia. Powodem odmowy jest brak spełnienia którejkolwiek z przesłanek zawartych w przepisach regulujących instytucję konkretnych pytań prawnych. Jak słusznie zauważył Sąd Najwyższy, „badanie istnienia przesłanek (…) należy do ustawowych obowiązków składu Sądu Najwyższego rozpatrującego przedstawione mu zagadnienie prawne. Podjęcie bowiem uchwały wykraczającej poza zakreślone w tym przepisie podstawy jej wydania byłoby działaniem pozaprawnym i niekonstytucyjnym, a więc i niedopuszczalnym”[124].

Jak podkreśla się w literaturze, warunkiem przystąpienia do merytorycznego rozpoznania przedstawionego pytania prawnego jest sprawdzenie, czy podmiot

---

[123] Postanowieniu SN z dnia 27 września 2007 r. – I KZP 36/07, OSNKW 2007, Nr 11, poz. 80, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 119.

[124] Uchwała składzie siedmiu sędziów SN z dnia 3 grudnia 1998 r., III CZP 38/98, http://prawo.legeo.pl/prawo/iii-czp-38-98/; uchwała składzie siedmiu sędziów SN z dnia 26 kwietnia 2007 r. – I KZP 6/07, OSNKW 2007, Nr 5, poz. 37, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2007 r., WPP 2008, Nr 2, s. 118.

uprawniony do ich inicjowania wykazał istnienie rozbieżności w wykładni danego przepisu, w orzecznictwie sądów, nad którymi sprawuje on nadzór judykacyjny[125].

W myśl art. 61 § 1 *in fine* ustawy o SN, jeżeli podjęcie uchwały stało się zbędne – Sąd Najwyższy umarza postępowanie. Ustawodawca nie określił, co kryje się pod pojęciem „zbędności". Sąd Najwyższy słusznie stwierdził, że „w przypadku, jeżeli po przedstawieniu do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienia prawnego wymagającego zasadniczej wykładni ustawy nastąpi taka zmiana stanu prawnego, że podjęcie uchwały staje się zbędne, to postępowanie w tym zakresie – na podstawie art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym – należy umorzyć"[126]. Jest to swego rodzaju *novum*, ponieważ – jak dalej wyjaśnia Sąd Najwyższy – „w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego wyrażano pogląd, że przedstawione do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu zagadnienie prawne, z uwagi na zmianę stanu prawnego, może stać się «bezprzedmiotowe» («traci rację bytu») i dlatego może nie wymagać już odpowiedzi[127] (…). Przyjmowano jednocześnie w tym względzie, że w takiej sytuacji należało postanowieniem odmówić udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne. Powyższe stanowiska odwoływały się jednak do orzecznictwa Sądu Najwyższego[128] i poglądów doktryny[129] (…), która nie zawierała odpowiednika art. 61 § 1 obecnie obowiązującej ustawy o Sądzie Najwyższym w zakresie, w jakim nakazuje umorzenie postępowania w sytuacji, gdy podjęcie uchwały stało się zbędne. Coś natomiast jest „zbędne", gdy jest zbyteczne, niepotrzebne, niekonieczne i gdy bez tego można się obejść[130] (…)"[131]. W literaturze o zbędności podjęcia uchwały mówi się także w odniesieniu do sytuacji cofnięcia pytania[132], przy czym czynność ta nie jest wiążąca dla Sądu Najwyższego. Trudno odmówić racji Sądowi Najwyższemu, który podniósł, że „Sytuacja braku rozbieżności w orzecznictwie, uzasadniająca odmowę podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały, o której mowa w art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym, nie może być utożsamiona ze zbędnością podjęcia uchwały, o której również mowa w tym przepisie, a która warunkuje umorzenie postępowania"[133]. Sąd Najwyższy umarza postępowanie, wydając w tym przedmiocie postanowienie.

---

[125] R.A. Stefański, *Abstrakcyjne pytania…*, op. cit., s. 638.

[126] Postanowienie z dnia 19 stycznia 2012 r., I KZP 21/11; http://www.sn.pl/orzecznictwo/uzasadnienia/ik/I-KZP-0021_11.pdf

[127] Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2005 r., I KZP 1/05, OSNKW 2005, poz. 582; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2005 r., I KZP 16/05, OSNKW 2005, poz. 1715.

[128] Postanowienie pełnego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 21 października 1997 r., I KZP 23/96, niepubl.

[129] R.A. Stefański, *Instytucja pytań…*, op. cit., s. 298.

[130] S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003, t. 5, s. 605; M. Szymczak (red.), Słownik języka polskiego, PWN, Warszawa 1983, t. 3, s. 982.

[131] Postanowienie z dnia 19 stycznia 2012 r., I KZP 21/11; http://www.sn.pl/orzecznictwo/uzasadnienia/ik/I-KZP-0021_11.pdf

[132] R.A. Stefański, *Abstrakcyjne pytania…*, op. cit., s. 638.

[133] Postanowienie składu siedmiu sędziów SN z dnia 17 kwietnia 2003 r., WZP 1/03, OSNKW 2003, Nr 7–8, poz. 62.

9. Moc wiążąca uchwał

W uchwale Sąd Najwyższy dokonuje wykładni rozbieżnie interpretowanego przepisu. Moc uchwały może wynikać z autorytetu faktycznego lub z autorytetu normatywnego Sądu Najwyższego, co wiąże się z tym, że organ ten dokonuje wykładni wiążącej bądź niewiążącej w zależności od trybu oraz od rodzaju orzeczenia, w którym zastała ona zawarta.

O autorytecie normatywnym Sądu Najwyższego można mówić w przypadku wykładni indywidualnie wiążącej zawartej w uchwałach podjętych na podstawie art. 441 § 1 k.p.k. jak i art. 59 ustawy o Sądzie Najwyższym oraz wykładni o ograniczonej mocy wiążącej – w uchwałach mających moc zasad prawnych[134]. Faktyczny autorytet Sądu Najwyższego odnosi się do wykładni niewiążącej, która zawarta jest w uchwałach rozstrzygających pytania abstrakcyjne, o ile nie mają one mocy zasady prawnej, przy czym nie stoi na przeszkodzie, żeby autorytet faktyczny występował obok normatywnego.

W doktrynie uznaje się, że wykładnia jest wiążąca od daty obowiązywania normy prawnej, której interpretacji dotyczy uchwała[135], przy czym działanie wsteczne wykładni ustalonej przez Sąd Najwyższy, odmiennej od przyjętej, nie obejmuje spraw prawomocnie zakończonych[136].

Uchwała Sądu Najwyższego w przedmiocie odpowiedzi na pytanie konkretne zawiera wykładnię indywidualną tzw. wtórną[137]. W literaturze zwraca się uwagę, że Sąd Najwyższy, udzielając odpowiedzi na pytanie, dokonuje zastępczo wykładni za sąd odwoławczy, z tego też powodu czynność tę należy traktować w taki sposób, jakby jej dokonał sam sąd odwoławczy[138]. Art. 441 § 3 k.p.k. stanowi, że „uchwała Sądu Najwyższego jest w danej sprawie wiążąca". Z treści tego przepisu wynika, oprócz bezwzględnej mocy wiążącej wykładni zawartej w uchwale, także zakres przedmiotowy oraz podmiotowy tego związania[139]. Rację ma Sąd Najwyższy, stwierdzając, że „wynikające z przepisu art. 441 § 3 k.p.k. związanie sądu treścią uchwały wydanej w danej sprawie jest odstępstwem od zasady samodzielności jurysdykcyjnej sądu karnego"[140] sformułowanej w art. 8 § 1 k.p.k.

---

[134] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 384.

[135] Ibidem, s. 385–386.

[136] S. Włodyka, *Prawotwórcza działalność Sądu Najwyższego*, SP 1969, nr 23, s. 176–177; R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 386.

[137] S. Włodyka, *Zakres mocy wiążącej wykładni sądowej*, SP 1969, nr 23, s. 6.

[138] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 389; S. Włodyka, *Organizacja sądownictwa,…*, op. cit., s. 264.

[139] Ibidem, s. 389.

[140] Postanowienie SN z dnia 17 grudnia 2008 r. – I KZP 26/08, OSNKW 2009, Nr 1, poz. 2, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2008 r., WPP 2009, Nr 2. s. 113–114; uchwała SN z dnia 25 lutego 2009 r. – I KZP 34/08, OSNKW 2009, Nr 5, poz. 35, z uwagami R.A. Stefański, Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2009 r., WPP 2010, Nr 2, s. 120; postanowienie SN z dnia 27 kwietnia 2001 r. – I KZP 7/2001, OSNKW 2001, Nr 7–8, poz. 55, z uwagami R.A. Stefański,

Wykładnią zawartą w uchwale Sądu Najwyższego jest związany sąd odwoławczy, który wystąpił z pytaniem, jak i pozostałe sądy orzekające w sprawie. W literaturze podkreśla się, że może to być sąd niższego rzędu w wypadku uchylenia orzeczenia i przekazania mu tej sprawy przez sąd odwoławczy[141]. Art. 441 § 3 k.p.k. nie ogranicza zakresu podmiotowego związania uchwałą do sądu pytającego, ponieważ ustawodawca zakres ten określił wyraźnie od strony przedmiotowej. Oznacza to tym samym, że rozciąga się on na całe postępowanie w sprawie, w której Sąd Najwyższy podjął uchwałę[142]. Nawet w przypadku prokuratora, jak stwierdza się w literaturze, kiedy sąd odwoławczy lub sąd I instancji przekaże mu sprawę do uzupełnienia postępowania przygotowawczego – będzie on związany zapatrywaniami prawnymi zawartymi w uchwale[143]. Rozbieżnie natomiast w doktrynie traktuje się związanie Sądu Najwyższego w przypadku rozpoznawania kasacji od orzeczenia wydanego w tej sprawie. Istnieje stanowisko, według którego mieści się to w zakresie przedmiotowym związania[144]. Przeciwny pogląd, który opowiada się za niezwiązaniem Sądu Najwyższego, odwołuje się do czasu trwania mocy wiążącej uchwały – okresu do uprawomocnienia się orzeczenia wydanego po zapadnięciu uchwały[145]. Sąd Najwyższy rozpoznający kasację, jeśli ma odmienny pogląd prawny, może samodzielnie go rozwiązać bądź przedstawić zagadnienie prawne w trybie art. 59 ustawy o Sądzie Najwyższym.

Nie budzi wątpliwości, że w razie zmiany stanu prawnego, związanie sądu w danej sprawie wykładnią zawartą w uchwale staje się bezprzedmiotowe.

Mocy wiążącej nie mają zarówno zawarte w uzasadnieniu uchwały – wywody, stwierdzenia i wyjaśnienia pobocznych kwestii związanych z zagadnieniem głównym, jak i wypowiedzi zawarte w uzasadnieniu postanowienia Sądu Najwyższego w przedmiocie odmowy podjęcia uchwały. Wiążący charakter posiada jedynie wykładnia zawarta w uchwale, a nie wskazówki co do stosowania prawa, przy czym art. 441 § 3 k.p.k. stanowi podstawę związania jedynie w granicach sformułowanego pytania prawnego[146].

Publikacja orzeczenia w urzędowym zbiorze nie wpływa na moc wiążącą uchwały, choć niewątpliwie rozszerza zakres jej nieformalnego oddziaływania na przypadki nieobjęte jej mocą wiążącą.

Moc indywidualną oraz abstrakcyjną posiadają uchwały podjęte w przedmiocie odpowiedzi na pytanie konkretne, którym nadano moc zasady prawnej. Wiążą one wszystkie sądy w danej sprawie oraz składy Sądu Najwyższego w innych sprawach. Ustawa o Sądzie Najwyższym nie określa wprost ich mocy, niemniej wynika ona

---

Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego procesowego za 2001 r., WPP 2002, Nr 2, s. 92.

141 R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 390.

142 Ibidem.

143 Ibidem.

144 P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *KPK. Komentarz*, t. II, op. cit., s. 873.

145 R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 393.

146 Ibidem, s. 393–396.

pośrednio z trybu odstąpienia od nich, o czym stanowi art. 62 § 1–3 ustawy o SN. Jeżeli jakikolwiek skład Sądu Najwyższego ma zamiar odstąpić od zasady prawnej, musi przedstawić powstałe zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia pełnemu składowi izby. Jeżeli zasadę prawną uchwaliła izba, połączone izby albo pełny skład Sądu Najwyższego, odstąpienie od niej wymaga ponownego rozstrzygnięcia w drodze uchwały odpowiednio właściwej izby, połączonych izb lub uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego. Odstąpienie przez skład jednej izby Sądu Najwyższego od zasady prawnej uchwalonej przez inną izbę wymaga podjęcia uchwały przez obie izby. Izby mogą przedstawić zagadnienie prawne do rozpoznania przez pełny skład Sądu Najwyższego. Trafnie uzasadnił to Sąd Najwyższy, iż „jako naczelny organ władzy sądowniczej powołany do zapewnienia jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych, w pierwszej kolejności musi przestrzegać jednolitości orzecznictwa własnych składów orzekających. Aby to zapewnić, ustawodawca w kolejnych ustawach regulujących ustrój Sądu Najwyższego przewidział instytucję zasad prawnych i związanie nimi wszystkich składów orzekających Sądu Najwyższego. Oznacza to, że regułą jest kontynuacja orzecznictwa Sądu Najwyższego, której skutkiem jest utrzymanie mocy zasad prawnych wydanych pod rządami poprzednio obowiązujących ustaw o Sądzie Najwyższym”[147].

Celem istnienia instytucji zasad prawnych jest zachowanie jedności orzecznictwa, niemniej sytuacją bardziej niepożądaną jest utrzymywanie błędnej zasady prawnej, sprzecznej z prawem[148]. Przyjmuje się, że jeżeli właściwy skład Sądu Najwyższego rozstrzygający przedstawione mu zagadnienie prawne, podejmuje uchwałę, której treść pozostaje w sprzeczności z ustaloną wcześniej zasadą prawną, to zyskuje ona jej moc, nawet w sytuacji, kiedy nie wydano w tym przedmiocie odpowiedniego postanowienia[149].

Naruszenie zasady prawnej nie stanowi podstawy do wniesienia środka odwoławczego, chociaż odmienna od przyjętej przez Sąd Najwyższy interpretacja określonego przepisu, dokonana przez sąd orzekający *in meriti*, może stanowić argument do uzasadnienia zarzutu jego obrazy[150].

Uchwała uzyskuje moc zasady prawnej z chwilą jej podjęcia, nie zaś wpisania do księgi zasad prawnych. Wpis ten jest jedynie czynnością administracyjno-techniczną[151]. Charakter wiążący zasada prawna traci na skutek odstąpienia od niej bądź w sytuacji uchylenia lub zmiany zinterpretowanego przepisu.

---

[147] Postanowienie SN z dnia 17 listopada 2004 r., III SPP 9/04; http://lponline.lexpolonica.pl/plweb-cgi/main.pl?test_cookie=1; postanowienie SN z dnia 8 sierpnia 2006 r., I PZP 2/06; http://prawo.money.pl/orzecznictwo/sad-najwyzszy/postanowienie;sn;izba;pracy;ubezpieczen;spolecznych;i;spraw;publicznych,ia,i,pzp,2,06,7786,orzeczenie.html; uchwała całego składu SN z dnia 5 maja 1992 r., Kw. Pr. 5/92, OSNCP 1993 nr 1–2, poz. 1.

[148] R.A. Stefański, *Instytucja*…, op. cit., s. 399; S. Śliwiński, *Polski proces karny przed sądem powszechnym. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, s. 68; S. Włodyka, *Organizacja sądownictwa*…, op. cit., s. 273.

[149] R.A. Stefański, *Instytucja*…, op. cit., s. 399.

[150] Ibidem, s. 400.

[151] Ibidem, s. 402.

Uchwała wydana *in concerto* wiąże formalnie sąd w danej sprawie i będzie miała podstawowe znaczenie, nawet jeśli konkurująca uchwała abstrakcyjna podjęta została w większym składzie[152]. Wykładnia prawa zawarta w uchwale rozstrzygającej pytanie prawne, ze względu na szczególny charakter, ma pierwszeństwo przed wykładnią dokonaną w wyroku czy postanowieniu Sądu Najwyższego[153].

STRESZCZENIE

Artykuł stanowi próbę szerszego zaprezentowania instytucji konkretnych pytań prawnych do Sądu Najwyższego w sprawach karnych. Pytania prawne w procesie karnym ze względu na źródło powstania zagadnienia prawnego, wymagającego dokonania wykładni prawa przez Sąd Najwyższy, dzieli się na: pytania abstrakcyjne, których podstawą formułowania są ujawnione w orzecznictwie sądów powszechnych, wojskowych lub Sądu Najwyższego rozbieżności w wykładni prawa, oraz na pytania konkretne, których celem jest rozstrzygnięcie, wyłonionego w postępowaniu odwoławczym, zagadnienia prawnego, wymagającego zasadniczej wykładni ustawy bądź rozstrzygnięcie poważnych wątpliwości co do wykładni prawa, jakie powziął Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu kasacji lub środka odwoławczego.

W opracowaniu wnikliwie omówiono przesłanki podmiotowe i przedmiotowe tytułowej instytucji oraz postępowanie w tym przedmiocie przed Sądem Najwyższym na tle normatywnym, dogmatycznym oraz prezentowanego tu temacie stanowiska Sądu Najwyższego, co miało na celu umożliwić teoretyczne i całościowe usystematyzowanie wszystkich kwestii związanych z tą instytucją.

SUMMARY

The article is an attempt to make a broad presentation of the institution of substantial legal questions to the Supreme Court about penal issues. Due to the source of legal issues that require legal interpretation by the Supreme Court, legal questions in a penal procedure are divided into: abstract questions that are based on the discrepancies in law interpretation that were revealed in the decisions made by common courts of law, military courts and the Supreme Court and substantial questions that are aimed at obtaining a solution to a legal problem that was revealed in an appeal procedure requiring interpretation of an act or resolving serious doubts about the interpretation of a law by the Supreme Court while examining an cassation or appeal.

---

[152] S. Włodyka, *Ustrój organów…*, op. cit., s. 174.
[153] R.A. Stefański, *Instytucja…*, op. cit., s. 404.

The article thoroughly discusses subjective and objective prerequisites of the substantial legal questions and the proceeding in that respect before the Supreme Court on the normative and dogmatic background and the presented stand of the Supreme Court, which aimed at creating conditions for theoretical and overall systematization of all the issues connected with that institution.

RÉSUMÉ

L'article essaie de présenter à une institution quelques questions concrètes juridiques à la Cour Suprême concernant des affaires pénales. Si nous envisageons la création du problème juridique qui demande l'explication du droit par la Cour Suprême, nous pouvons diviser ces questions juridiques dans le procès pénal en: questions abstraites qui sont formulées à la base de jurisprudence des tribunaux publics, militaires ou de Cour Suprême dans le cadre de la divergence de l'interpretation de la loi et aussi en questions concrètes qui ont pour but de présenter la décision sortie de la procédure d'appel et celle de la question juridique qui demande l'explication principale de la loi ou bien la décision des doutes sérieux qui sont posés par la Cour Suprême en travaillant sur la cassation ou le moyen d'appel.

Dans cette étude nous avons présenté des premisses du sujet et celles de matière de la Cour Suprême ainsi que la procédure devant cette cour à la base normative, dogmatique et aussi par la décision de la Cour Suprême ce qui permet de systematiser d'une manière concrète et théorique toutes les questions posées à cette institution.

РЕЗЮМЕ

Статья представляет попытку более широкого представления учреждения конкретных правовых запросов в Верховный Суд по уголовному праву. Правовые запросы в уголовном процессе из-за генезиса правовой проблемы, требующей юридической интрепретации Верховным Судом, делятся на: абстрактные запросы, основой формулирования которых являются раскрытые в судебной практике судов общей, военной юрисдикции либо Верховного Суда расхождения в интрерпретации права, а также на конкретные запросы, целью которых является разрешение выделенного в ходе апелляционного производстваправового запроса, требующего принципиальной интерпретации закона либо разрешение серьёзных сомнений по поводу интрепретации права, предпринятого Верховным Судом при признании кассации или апелляции. В работе внимательно оговорены субъектные и объектные предпосылки главного учреждения, разбирательство в этом деле перед Верховным Судом на нормативно-догматической основе, а также представляемого здесь предмета позиции Верховного суда, что имело целью сделать возможным теоретическое и целостное систематизирование всех вопросов, связанных с этим учреждением.